

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA „ETTEVÕTLUS JA PROJEKTIJUHTIMINE“

Kersti Liiva

**ETTEVÕTETE INNOVAATILISUS JA TOETUSVAJADUSED
IDA-VIRUMAA TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja lektor Jelena Rootamm-Valter

NARVA 2019

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Kersti Liiva

22. mai 2019

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kersti Liiva (sündinud 08.01.1976)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose **ETTEVÕTETE INNOVAATILISUS JA TOETUSVAJADUSED IDA-VIRUMAA TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE NÄITEL**, mille juhendaja on Jelena Rootamm-Valter.
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Palun mitte avaldada minu lõputööd kuni 31.12.2022

Narvas, 22. mai 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS	2
1. ETTEVÕTLUSE, MAJANDUSPOLIITIKA JA INNOVATSIOONI TEOREETILINE KÄSITLUS	5
1.1. Ettevõtluse ja ettevõtte olemus	5
1.2. Ettevõtja roll ettevõtluse arendamises	7
1.3. Ettevõtlust toetavad poliitikad, põhimõtted ning suunad	9
1.4. Innovaatilisuse teoreetiline käsitlus	11
2. IDA-VIRUMAA TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE ETTEVÕTETE INNOVAATILISUS JA TOETUSMEETMED	14
2.1. Ida-Virumaa töötleva tööstuse iseloomustus	14
2.2. Ettevõtluse toetamine Eestis	16
2.3. Ettevõtete innovaatilisuse ja toetusvajaduse seose uurimuse kogum, valim ja läbiviimise meetodika	18
2.4. Uuringu ettevalmistamine ja teostamine	21
2.5. Töötlevas tööstuses tegutsevate ettevõtete innovaatilisuse ja toetusvajaduste vaheliste seosete väljaselgitamine	23
KOKKUVÕTE	32
SUMMARY	35
KIRJANDUS	37
LISAD	41
Lisa 1. Ettevõtetele pakutavad toetusmeetmed	42
Lisa 2. Uuringu kogumisse kuuluvad ettevõtted	52
Lisa 3. Intervjuu küsimused ettevõtte juhile	55
Lisa 4. Eelteavituskiri uuringus osalevale ettevõtjale	59
Lisa 5. Ettevõtjate vastused intervjuu küsimustele	60

SISSEJUHATUS

Eestis töötleva tööstuse valdkonnas tegutsevatel ettevõtetel on võimalik kasutada erinevaid toetusi, sh innovatsioonile suunatud toetusmeetmeid. Saab taotleda toetusi Euroopa Liidu fondidest, Eesti riigi poolt pakutavatest programmidest ja on ka võimalus saada finantseerimist muude erinevate organisatsioonide vahendusel.

Lõputöö autor, töötab SA Ida-Viru Ettevõtluskeskuses ettevõtluskonsultandina, kus ta tööalaseks ülesandeks on ka pikaajaliselt tegutsenud ettevõtjate konsulteerimine. Ettevõtjate peamiseks sooviks on saada informatsiooni ettevõtetele pakutavate toetusmeetmete kohta. Selgub, et valdavalt soovitakse toetust ettevõtte olemasoleva olukorra säilitamiseks. Samas on paljud toetusmeetmed seotud innovatsiooniga ja ettevõtte arendamisega, ent paljude ettevõtjate seas puudub nende vastu huvi. Ometi just innovatsioon on edasiviiv ja aitab ettevõtetel konkurentsisis püsida ning Eesti majandust kasvatada. Võib eeldada, et mitteinnovaatiliste ettevõtete areng on takistatud. Selle tagajärjena ei kasva ettevõtete käibed ja kasum, töötajatele ei maksta konkurentsivõimelist palka, seadmed ja tehnoloogia on amortiseerunud ning nendega tootmine on seotud suurte kuludega. Sellised ettevõtted ei suuda ühel päeval enam turul konkureerida innovaatiliste ja ambitsioonikate ettevõtetega.

Probleem seisneb selles, et ettevõtjad kasutavad väheaktiivselt praegu Eestis pakutavaid innovaatilisusele suunatud toetusmeetmeid. Samas pakutakse Eestis toetusi, mis aitaksid neil uusi innovaatilisi tooteid välja arendada ja neid uutele turgudele eksportima hakata või teha tehnoloogilisi innovatsioone.

Kui probleem lahendada, siis paraneb ettevõtete majanduslik olukord, suureneb käive ja kasum. Ettevõtetes suureneb tootlikkus, nad muutuvad konkurentsivõimelisemaks nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel turul.

Lõputöö eesmärk on Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtete näitel välja selgitada nende innovaatilisuse ja toetusvajaduste seos ning teha ettepanekuid innovatsiooni toetavate toetuste tõhusamaks viimiseks ettevõtjateni.

Eesmärgi saavutamiseks püstitab autor järgmised lõputöö ülesanded:

- määratleda mõistete ettevõtlus ja ettevõtte olemus,
- selgitada ettevõtja rolli ettevõtluse arendamises,

- tuua välja ettevõtlust toetavad poliitikad, põhimõtted ning suunad,
- käsitleda innovatsiooni teoreetilist mõistet,
- iseloomustada Ida-Virumaa töötlevat tööstust,
- anda ülevaade ettevõtluse toetamise kohta Eestis,
- moodustada uuringu kogum ja valim, valida meetodid innovaativsuse ja toetusvajaduse vaheliste seoste uuringu läbiviimiseks,
- ette valmistada ja teostada uuring,
- analüüsida saadud andmeid,
- teha järeldused innovaativsuse ja toetusvajaduste seoste kohta ja töötada välja ettepanekud innovatsiooni toetavate toetuste tõhusamaks viimiseks ettevõtjateni.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Teoreetilise aluse loomiseks määratlen esmalt teoreetilist kirjandust kasutades ettevõtluse ja ettevõtte olemuse ning selgitan ettevõtja rolli ettevõtluse arendamises. Teoreetilises osas on kasutatud peamiselt Kõomägi, Kuura, Glasl, Lievegoed, Siimon, Kaseorg autorite teoseid. Ettevõtlust toetavaid poliitikaid, põhimõtteid ning suundi ja innovatsiooni mõistet käsitlen teoreetilise osa teises pooles. Selles on kasutatud autorite Raudjärv, Oitmaa, Ukrainski jt, Pärl, Dodgson, Gann, Lundvall poolt kirjutatud teoseid.

Teises peatükis iseloomustan Ida-Virumaa töötlevat tööstust, kirjutan ettevõtluse toetamise kohta Eestis, moodustan uuringu läbiviimiseks kogumi ja valimi ning kasutades sobivat meetodikat teostan uuringu, millest saadud andmeid analüüsin, et teha järeldusi ja ettepanekuid.

Lõputöö uuringu läbiviimiseks kasutan kvalitatiivset uurimisviisi, uuringu liik juhtumiuuring. Uuringu teostamise meetoditena kasutatakse dokumente andmete kogumiseks ja intervjuusid ettevõtjatega. Lõputöös moodustab kogumi 22 Ida-Virumaa töötlevas tööstuses tegutsevat ettevõtet, valimisse kuulub 8. Innovaativsuse ja toetusvajaduse seoste uuring viidi läbi 11.-18. aprill 2019.

Lõputööst on kasu eelkõige Ida-Virumaal tegutsevatele ettevõtjatele, sh kasu ka laiemalt üle Eesti tegutsevatele ettevõtjatele. Valminud tööd võivad lugeda kõik, olenemata ettevõtte tegevusvaldkonnast, sest see on oluline teave igale ettevõtte juhile. Lõputöö uuringu tulemusi saavad kasutada toetusmeetmetega tegelevad organisatsioonid, Majandus- ja Kommunikatsiooni ministeerium, mis saavad sisendit järgmiseks Euroopa

Liidu toetuste programmperioodiks Eesti ettevõtluses erinevate arengusuundade välja töötamiseks.

Uuringus selgunud tulemuste põhjal teen ettepanekuid Majandus- ja Kommunikatsiooni ministriumile, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS), MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused ja teistele organisatsioonidele.

1. ETTEVÕTLUSE, MAJANDUSPOLIITIKA JA INNOVATSIOONI TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Ettevõtluse ja ettevõtte olemus

Ettevõtte on äriseadustiku tähenduses majandusüksus, mille kaudu ettevõtja tegutseb. Ettevõtte koosneb ettevõtjale kuuluvatest asjadest, õigustest ja kohustustest, mis on või olemuselt peaks olema määratud ettevõtte tegevuseks. Laiemas tähenduses on ettevõtte igasugune plaanipäraselt organiseeritud majandusüksus, mis toodab ja turustab materiaalseid esemeid või teenuseid. (Kuura 2001: 369-370)

Ettevõtte ühendab endas nii subjekti (ettevõtja ehk isik), tegevuse (ettevõtluse) kui ka objekti (majandusüksuse ehk ettevõtte). Ettevõtte on organisatsioon ja teda võib käsitleda kui süsteemi koos oma allsüsteemide ja elementidega. Ettevõtja on isik mitte grupp, komisjon ega organisatsioon. Ettevõtja ja ettevõtte on omavahel tihedalt seotud. Nende kahe mõiste omavahelises seoses, peavad nad kuuluma mingisugusesse ühtsesse süsteemi. Selleks võiks olla mõiste ettevõtlus. (Kõomägi 2003: 93-94)

Ettevõtted on loodud selleks, et saavutada eesmärki, luua väärtusi ja aktsepteeritavaid tulemusi. Nad on ühendatud protsessid, üksused, väärtused, normid, käitumised, grupid ja üksikisikud, mis mõjutavad ja on ka ise mõjutatud üksteisest. Ettevõtteid loetakse avatud süsteemideks, nad vahetavad ressursse (nt materjale, raha ja informatsiooni) teiste äriüksustega. Samas võivad nad olla ka poolavatud süsteemid, kus mõned ressursid sisenevad (nt töötajad, tooraine), teatud ressursid väljuvad (nt heitvesi, töötajad) ja mõned ressursid jäävad süsteemi (nt infrastruktuur, intellektuaalomand). (Lozano, Rodrigo 2018: 1-3)

Väikeettevõtete kvalitatiivsel ja kvantitatiivsel piiritlemisel on aluseks nende iseloomulikud tunnused – omanike poolne juhtimine, sõltumatus ning suhteline väiksus tööstusharu või turu suhtes, mida iseloomustavad töötajate arv ning käibe ja/või bilansimaht (Kuura 2001: 374).

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) definitsiooni sätestab Euroopa Komisjon. VKEde määratlus on sätestatud Euroopa Komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ, seda kohaldatakse kogu poliitika, kõikide programmide ja meetmete suhtes. Neid liigitatakse töötajate arvu, aastakäibe ja/või aastabilansi kogumahu järgi. Tabelis 1 näeb ettevõtete liigitust.

Tabel 1. Mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete liigitus

Ettevõtte kategooria	Töötajate arv	Aastakäive, mln eurot	Aastabilansi kogumaht, mln eurot
Keskmine	51 - 250	50	43
Väike	11 - 50	10	10
Mikro	1 - 10	2	2

Andmed: Euroopa Liidu Infokeskus. Autori koostatud.

Ettevõtlussektori võib jagada kaheks: suurettevõtted ning väike- ja keskmised ettevõtted. Mõlemal segmendil on omad iseloomulikud tunnused ja probleemid. (Kasemets jt 2000: 154) VKEde roll on ühiskonnas väga oluline. Ettevõtete juurdekasvu ja kasvu tagajärjel suureneb riigis töökohtade arv, kasvavad nii otseste kui kaudsete maksude mahud riigieelarves. Tegemist on ühe olulise majanduskasvu allikaga. (Kõomägi 2004: 574)

Iga organisatsioon läbib pärast asutamist erinevad kasvamis- ja küpsemisfaasid. Organisatsioon leiab igas arengufaasis organiseerimise ja juhtimise sobivad vormid ja suhtleb oma keskkonnaga erinevalt. Igas faasis käitub ettevõtte klientide, tarnijate, töötajate ja juhtidega erinevalt, samuti planeerib ja organiseerib eri moodi. (Glasl, Lievegoed 2014: 47)

Glasl ja Lievegoed (2014: 49-51) toovad välja järgmised ettevõtete arengufaasid:

1. Pioneerifaas: ettevõtte kui suurpere. Kõik on üles ehitatud isikutele ja isiklikule tegutsemisele. Klientide ja kaastöötajatega hoitakse intensiivseid ja vahetuid suhteid. Tuntakse klientide vajadusi, erisoove ja ollakse kliendile truu. Igaüks tunneb igäühte oma isikliku kogemuse kaudu ja teab, milline roll on kellelgi tervikus. Peaaegu üldse ei planeerita, vaid enamasti improviseeritakse, mis teeb pioneerettevõtte paindlikuks ja tõhusaks.
2. Diferentseerumisfaas: ettevõtte kui aparaat, mis peab töötama õlitatult. Püütakse saavutada läbipaistvust, süsteemsust, loogilisust ja juhitavust. See saavutatakse läbi standardiseerimise, spetsialiseerimise, koordineerimise, mehhaniseerimise ja automatsiseerimise. Siin analüüsitakse turgu, vaadatakse ümber tootevalik ja keskendutakse kasumit toovatele turgudele. Juhtimine on ratsionaalne ja objektiivne, kontsentreerub tehnilistele ja majanduslikele vajadustele.
3. Integratsioonifaas: ettevõtte kui organism. Keskendutakse ettevõtte mõttele, eesmärgile, missioonile. Ühised kokkulepped ettevõtte poliitikast, strateegiast ja eesmärkidest.

Kõikjal lähtutakse klientide vajadustest. Organisatsioon on jaotatud üksustesse, mis võivad iseseisvalt otsustada ja tegutseda. Juhtimine on kohandatud erisugustele nõudmistele ja võimalustele, soosib meeskonnatööd ja töötajate suurt osalust. Pidevate koolituste ja arenduste abil võimaldatakse töötajate ja ettevõtte areng.

4. Assotsiatsioonifaas: Ettevõtte kui biotoobi liige. Tegutsemise eesmärk on suunatud täielikult väärtuse loomisele. Areng toob kaasa ettevõtte avamise ümbritsevale keskkonnale ja kaasab keskkonna kujundusprotsessi. Tarnijatega luuakse pikaajalised intensiivsed usaldussuhted. Vahetatakse kogemusi toodete ja tootmismeetodite üle, arendatakse tooteid ja töömeetodeid. Turustus- ja müügipartnerid ning lõpptarbijad integreeritakse protsessi, et koos õppida ja probleeme lahendada. Tegeletakse aktiivselt töö rikastamisega ning toodete ja meetodite täiustamisega. Edendatakse personaliarendust.

Eespool iseloomustatud arengufaasidel võivad igapähele omakorda olla erinevad iseloomulikud probleemid ja vajadused. Mõnel faasil võib olla vajadus innovaatilisuse järele, siin võib tuua näiteks integratsiooni- ja assotsiatsioonifaase. Oluline on arendada ettevõtet arengufaasi eripärast tulenevalt. Ettevõtte arendamine peab olema pidev protsess, kaasates selleks parimaid teadmisi, kogemusi ja vahendeid.

1.2. Ettevõtja roll ettevõtluse arendamises

Ettevõtjat peetakse äritegevuse peamiseks mootoriks turumajanduses. Siimon ja Kaseorg on välja toonud ettevõtja kokkuvõtliku iseloomustuse, analüüsides erinevaid kirjanduslikke allikaid. Nende analüüsi põhjal võib ettevõtjaks lugeda inimest, kes (Siimon, Kaseorg 2008: 220-221):

- soovib muuta ja on võimeline muutma uue idee või leiutise edukaks innovatsiooniks,
- käivitab ettevõtte ja/või arendab seda läbi innovaatilise tegevuse,
- teeb muutusi, leiab nõutavaid ressursse võimaluste kasutamiseks, lisab väärtust, on hea võrgustiku looja, asjatundlik, loob kapitali, juhib riske, on otsustanud vastasseisu trotsida,
- asutab uue majandusüksuse pakkumaks uut või olemasolevat toodet või teenust uuel või olemasoleval turul ettevõtluse kaudu,
- märkab ja kasutab ära võimalusi, omab oma äri üle kontrolli, asetab kliendid esimeseks.

Äriseadustik määratleb ettevõtjat kui ettevõtlusega tegelevat füüsilist või juriidilist isikut, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid, mille müük on talle püsivaks tegevuseks. (Kuura 2001: 369) Äriseadustik ei määratle ettevõtjat, kui isikut, kes on otsustaja. Lõputöös määratletakse ettevõtjat kui inimest, kes teeb ja võtab vastu ettevõtte jaoks vajalikke otsuseid.

Ettevõtjad on inimesed (ettevõtte omanikud), kes otsivad, kuidas luua väärtusi läbi loovuse või majandustegevuse laiendamise, teadvustades ja rakendades uusi tooteid, protsesse või turge. Ettevõtlik tegevus on ettevõtlik inimtegevus, mis tegutseb väärtuste loomisega läbi loovuse või majandustegevuse laiendamise, teadvustades ja rakendades uusi tooteid, protsesse või turge. (Ahmad, Hoffmann 2008: 8)

Ettevõtjaks kujunemisel mängivad otseselt kõige olulisemat rolli isikuga seotud tegurid. Nendeks on (Siimon, Kaseorg 2008: 219-220):

- a) isikuomadused (eneseteostusvajadus, riskivalmidus, enesedistsipliin, ausus, algatusvõime, püsivus, kohuse- ja vastutustunne, mõõdukus jt),
- b) isiklik sobivus (sobiv vanus, hea tervis, vaimuerksus, stressitaluvus, energia, hoiakud, identiteet, motivatsioon),
- c) teadmised/kogemused (juhtimis-, analüüsi-, otsustus-, suhtlemis-, organiseerimisoskus jt).

Üheks oluliseks teguriks ettevõtluses on ka ettevõtluskeskkond, kuhu ettevõtte luuakse ja kus see tegutsema hakkab. Ettevõtluskeskkond on osa üldisest keskkonnast ja see võib olla regiooniti, piirkonniti väga erinev. Ettevõtte juhi poolt valitud ettevõtluskeskkond avaldab mõju äriühingu tegutsemisele, arengule, edukusele, jätkusuutlikkusele ja tema konkureerimisele turul teiste ettevõtetega.

Ettevõtluskeskkond on sõltuvuses riigi majanduspoliitikast. Ettevõtete majanduslik tegevus ja edukus sõltub sellest, kuidas riik kavandab ja võtab vastu majanduspoliitilisi otsuseid. See mõjutab ettevõtluskeskkonda. Ühelt poolt majanduspoliitika kaudu mõjutatakse ettevõtteid, siis samas teiselt poolt avaldavad ettevõtted omakorda mõju riigi majanduspoliitikale. (Raudjärv 2003: 146)

Ettevõtjad võtavad vastu enda äriühingute jaoks olulisi otsuseid nii innovaatsuse kui ka toetusvajaduste kohta. Järgmises alapeatükis keskendutakse ettevõtlust toetavatele poliitikatele, nende põhimõtetele ning suundadele.

1.3. Ettevõtlust toetavad poliitikad, põhimõtted ning suunad

Majanduspoliitikat käsitletakse riigi konkurentsivõimet kujundava olulise tegurina, mis võimaldab luua soodsat ettevõtluskeskkonda kodumaisele ja välismaisele kapitalile (Paas 2001: 131).

Põhiliseks majanduspoliitiliseks eesmärgiks peetakse eeskätt ettevõtluskeskkonna kujundamist ettevõtluse arendamiseks ja ettevõtete, muude organisatsioonide ning majapidamiste eksisteerimist ja tulemuslikku sotsiaal-majanduslikku tegutsemist soodustavate tingimuste loomist. Olulisemad eesmärgid on majanduskasvu tagamine, täielikuma tööhõive saavutamine, investeerimise soodustamine ja hindade stabiilsuse saavutamine. (Raudjärv 2003: 151)

Majanduspoliitika põhivaldkondadeks on (Raudjärv 2003: 146-147):

1. Korrapoliitika on kui raam- ja aluspoliitika teistele põhivaldkondadele, mis hõlmab allvaldkondi nagu omandipoliitika ja konkurentsipoliitika,
2. Struktuuripoliitika on pikaajaline majanduspoliitika põhivaldkond ja hõlmab allvaldkondadena: väike- ja keskmise ettevõtluse poliitika, regionaal- ja kohaliku omavalitsuspoliitika, infrastruktuuripoliitika, ressursipoliitika jt,
3. Protsessipoliitika kui lühiajaline majanduspoliitika põhivaldkond, mis hõlmab allvaldkondadena rahapoliitikat, eelarvepoliitikat, sissetulekute poliitikat jt.

Väike- ja keskmise ettevõtluspoliitika kuulub struktuuripoliitika hulka.

Ettevõtluskeskkonna kujundamisel on oluline osa konkurentsipoliitikal, mille põhiliseks eesmärgiks on luua kõigile ettevõtetele võimalikud võrdsed tegutsemise tingimused (Raudjärv 2003: 148). Regionaalpoliitika tegeleb peamiselt majanduslike näitajate ja tegevuste reguleerimisega ning on oluline just seetõttu, et arengutendentsid erinevates piirkondades on ühe riigi terviklikkuse ja stabiilsuse seisukohast elulise tähtsusega (Kaldaru, Päll 2003: 25-27).

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete potentsiaali realiseerumise ulatus majanduses, nende turul püsima jäämine ja kasv sõltuvad paljudest teguritest, mida oluliselt mõjutab valitsuse tegevus ettevõtluskeskkonna kujundamisel läbi ettevõtluspoliitika. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete toetamine on vajalik nende panuse suurendamiseks majanduse arengusse. (Oitmaa 2001: 406)

Eesti kuulub alates 2004. aastast Euroopa Liitu (EL). Majanduspoliitiliste otsuste algatamisel, planeerimisel ja ettevalmistamisel on olulisel kohal EL nõuded. Siiski lõplik otsustamine tehakse Eesti riigi Riigikogus või Vabariigi Valitsuses.

Majanduspoliitiliste otsuste kujunemise protsessis võib eristada viit etappi (Leimann 2000: 203-204):

1. Otsuste allikad - oluliseks allikaks on Euroopa Liidu nõuded, mõju avaldavad ka erinevad ideed, teoreetilised kaalutlused, vajalike inimeste ja raha olemasolu.
2. Planeerimine – tekib otsuste nimekiri, koostatakse tööplaani seaduseelnõude, määruste ja korralduste eelnõude vormis.
3. Ettevalmistamine - tööplaani võetud otsuste eelnõudega tehakse intensiivset tööd, neid kooskõlastatakse, täiendatakse, täpsustatakse.
4. Otsustamine - majanduspoliitilised otsused vormistatakse seaduste või määruste kujul ja otsused tehakse Riigikogus või Valitsuses.
5. Elluviimine - tulemuste hindamine ja vajadusel otsuste korrigeerimine.

EL, Vabariigi Valitsusel ja teistel ühendustel on mitmeid võimalusi väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arengu mõjutamiseks. Nendest tähtsamad on seadusandlik regulatsioon ja makromajanduspoliitika, institutsioonide arendamine, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete otsene toetamine nende väiksusest tingitud puuduste ületamisel ning ettevõtte ja ettevõtluse väärtustamine ühiskonnas. (Oitmaa 2001: 406-407)

Mida mitmekesisemad on regulatsioonimehhanismid, seda kohanemisvõimelisem on majandussüsteem. Mida enam tegusaid regulatsioonimehhanisme majanduses eksisteerib, seda konkurentsivõimelisem on majandussüsteem paratamatult muutuvates oludes. (Lutsoja 2001: 384)

Et välja selgitada riikliku sekkumise vajadust soodsa majanduskeskkonna loomisel, on vaja teada kitsaskohti, mis ettevõtjatele kõige enam probleeme valmistavad. Tegelikult toimiva regulatsioonimehhanismi mõju väljaselgitamiseks ettevõtjatele saab tugineda objektiivsetele andmetele, mida annab piisavalt esinduslik ja pikaajaline statistiline vaatlus. (Lutsoja 2001: 385)

Ettevõtluse arendamiseks on kaks võimalikku teed (Siimon, Kaseorg 2008: 227):

- soodsa ettevõtluskeskkonna loomine, mis motiveerib ja toetab ettevõtlikkuse kasvu ja kujundab tugisüsteemid ning meetmed potentsiaalsete ja alustavate ettevõtjate toetamiseks,

- ettevõtlusalase hariduse arendamine.

Tulenevalt ettevõtete vajadustest, peab teadma nende tegutsemises esinevaid kitsaskohti ja mis valmistab igapäevategevuses enim probleeme. Poliitikategijatele tuleb anda teavet ettevõtjate innovaativuse ja toetusvajaduste kohta. Poliitikud peavad leidma vahendid ja mehhanismid ettevõtjate kitsaskohtade ja probleemide lahendamiseks.

Ettevõtluspoliitika majanduspoliitika osana reguleerib valdkonda seadustega ning toetab ja loob tingimused ettevõtete arenguks, et need saaksid olla innovaativsed, konkurentsivõimelised ning arendaksid uusi tooteid/teenuseid.

1.4. Innovaativuse teoreetiline käsitlus

Et olla kaasajal konkurentsivõimeline ja saavutada suuremat edu peab äriühing olema innovaativne. Ettevõttes on vajalik teha pidevalt uusi arendusi ja seda kõikides tegevustes.

Innovatsioon on alustalaks ettevõtete vahelises konkurentsivõitluses edu saavutamiseks. Iga ettevõtte peab oma turupositsiooni kaitsmiseks ning uute turgude võitmiseks pidevalt tegutsema uute ja paremate toodete väljatöötamise nimel, parendades olemasolevaid tooteid ning arendades innovatsiooni toetavat ettevõtluskeskkonda. (Pärl 2004: 123)

Innovaativsust peetakse üheks olulisemaks konkurentsivõimet tagavaks teguriks, mis näitab ettevõtete suutlikkust kohaneda pidevate muutustega turul ja neid muutusi ettevõtte eesmärkidele vastavalt ära kasutada. Innovatsiooniks on ettevõttel vaja sisemiste ressursside olemasolu, otsida sobivaid ideid väljastpoolt ning neid oma ettevõttes kohandada ja rakendada. Innovatsioonide väljatöötamine nõuab ettevõtetelt aktiivselt uute teadmiste ja tehnoloogiate otsimist ning selle rakendamist oma toodetes ja/või tootmisprotsessides. (Ukrainski jt 2009: 245)

Põhjust, miks innovatsioon on nii tähtis, tuleb vaadelda tänapäeva organisatsioonide kontekstis, kui nad seisavad silmitsi keerulise ja rahutu maailma väljakutsetega. Innovatsioon on oluline nende olemasolu jätkamiseks, sest nad võitlevad kohanemise ja arenemisega, et tegeleda pidevalt muutuvate turgude ja tehnoloogiatega. (Dodgson, Gann 2010: 35) Eriti oluline on see ettevõtte arengu kolmandas staadiumis, vt lk 6.

Peaaegu igal ajal, on vaja leida jätkuvaid õppimise, otsimise ja avastamise protsesse, mis kajastuvad uutes toodetes, uutes tehnikates, uutes organisatsioonivormides ning uutel turgudel. Samuti võib innovatsiooni käsitleda kui olemasolevate võimaluste ja

komponentide uut kasutamist. Peaaegu kõik innovatsioonid peegeldavad juba olemasolevaid teadmisi, mis on kombineeritud uutel viisidel. (Lundvall 2010: 8-9)

Innovatsioon on teadusliku ja/või tehnoloogilise arendus- ja teadistöö tulemus ning vastava tehnilise idee või leiutise äriiline väljund. Kui uus toode (leiutus) on välja töötatud ning turustatud, siis muutub ta innovatsiooniks. Innovatsiooni leidub ka olemasoleva toote teatud komponendi muutmisel või kui erinevad komponendid on üksteisega seotud. (Päril 2004: 123-124)

Innovatsiooni mõiste on laiem, kui vaid uue toote või teenuse välja töötamine või turule toomine. See on ka ettevõtte jaoks pidevalt muutustega kohanemine, sh tehnoloogia uuendamine, milleks on vajalik ressursside olemasolu, see on pidevalt õppimise ja avastamise protsess.

Lihne innovatsiooni definitsioon oleks - edukalt rakendatud ideed. Innovatsioonid esinevad toodetes ja teenustes. Innovatsioon toimub funktsioneerivates protsessides, millisel viisil uued tooted ja teenused on edastatud. Need protsessid võivad olla seadmete ja masinate vormis, mis on teenuseosutajate tooted ja ka logistikas ehk transpordi vormis, mis on teenuseosutajate teenused. (Dodgson, Gann 2010: 33)

Vahel võib innovatsioon olla vältimatu, sellisel juhul võib olla uut kombinatsiooni väga lihtne leida ja realiseerida. Mõnel teisel juhul võib selle mõistmiseks vaja minna suurt intellektuaalset jõupingutust või väga loovat mõtlemisviisi. Innovatsiooniprotsessi aluseks on interaktiivne õppimine ja kollektiivne ettevõtlus. (Lundvall 2010: 8-9)

Innovatsioon toimub siis, kui uus mõtlemine on edukalt organisatsioonidele tutvustatud ja nende poolt väärtustatud. Innovatsioon hõlmab sihilikke ettevalmistusi, eesmärke ja kavandatud kasu uuteks ideedeks, mis peavad olema teadvustatud ja praktikas rakendatud. Eksperimenteerimise põnevus ja õppimine kohtuvad organisatsioonide limiteeritud eelarvetega, kehtestatud rutiinidega, vaidlustatud prioriteetidega ja piiratud kujutlusvõimega. (Dodgson, Gann 2010: 32)

Innovatsioon on sageli vahetult seotud uue tehnoloogiaga, mida peetakse üheks kõige põhilisemaks tootlikkuse kasvu teguriks. Innovatsiooni käsitletakse enamasti suhteliselt kitsalt kui uute tehnoloogiliste protsesside ja uute toodete evitamist. Kuid on võimalik ka laiem käsitus, mille kohaselt innovatsioon on uuendused ja uued ideed kõiges. (Kalle 2001: 337)

Väike innovatsioon mõne organisatsiooni jaoks võib olla märkimisväärne mõnele teisele organisatsioonile. Enamus innovatsioone on täiustused - ideede kasutamine juba olemasolevate toodete ning teenuste uute mudelite arendamiseks või kohandused organisatsiooniprotsessides. Radikaalsed innovatsioonid muudavad toodete olemust, teenuseid ja protsesse. Kõige kõrgemal tasemel on haruldased, perioodilised ümberkujundamised, mis on murrangulised ning mõjutavad tervet majandust. (Dodgson, Gann 2010: 33-34)

Innovatsioon, kui idee võib olla edukalt rakendatud organisatsiooni tulemustes ja protsessides. Innovatsioon on praktiline ja ka funktsionaalne: innovatsiooni tulemused on uued tooted ja teenused või on need innovatsiooni toetavad organisatsioonilised protsessid, mis toimuvad sellistes osakondades nagu teadus- ja arendustegevus, inseneriteadus, disain ja turundus. Innovatsioonist võib mõelda ka rohkem ideeliselt: innovatsiooni tulemused on täiustatud teadmine ja otsustamine või on need hoopis protsessid, mis toetavad organisatsioonide võimet õppida. (Dodgson, Gann 2010: 34)

Iga üksiku riigi ettevõtete jaoks on tähtis välja võidelda edumaa uute teadmiste saamisel, luua nii innovaatiliselt kui ka tehnoloogiliselt laiapõhjaline baas ja olla sel viisil konkurentidest alati ees (Hennies, Raudjärv 2015: 11)

Innovatsioon on üheks alustalaks ettevõtluses edu saavutamiseks. Innovaatilised on need ettevõtted, mis on suutelised kohanema turu muutustega, valmis pidevalt panustama uuendustesse, arendustegevustesse ning kus nähakse võimalust tegutsemiseks ja aktiivselt tegutsedes ollakse valmis neid võimalusi ära kasutama. Ettevõtete jaoks on üheks selliseks võimaluseks toetuste kasutamine.

Ettevõtliku ühiskonna arendamiseks peaksid ideed ja visioonid ettevõtte tegevusteks, aga ka innovatsiooniks ning uute väärtuste loomiseks olema toetatud igasugustest abinõudest, eesmärgiga pakkuda paremaid tehnoloogilisi ja majanduslikke lahendusi (Zarezankova-Potevska 2017: 337).

Lõputöö teises peatükis käsitletakse ettevõtluse toetamist Eestis ja Ida-Virumaa töötleva tööstuse innovaatilisuse ning toetusvajaduste seost. Järgneva peatüki ülesanneteks on iseloomustada rakendusuuringu meetodeid, uuringu ettevalmistust ja selle teostamist ning tulemusi ja neist tulenevaid ettepanekuid.

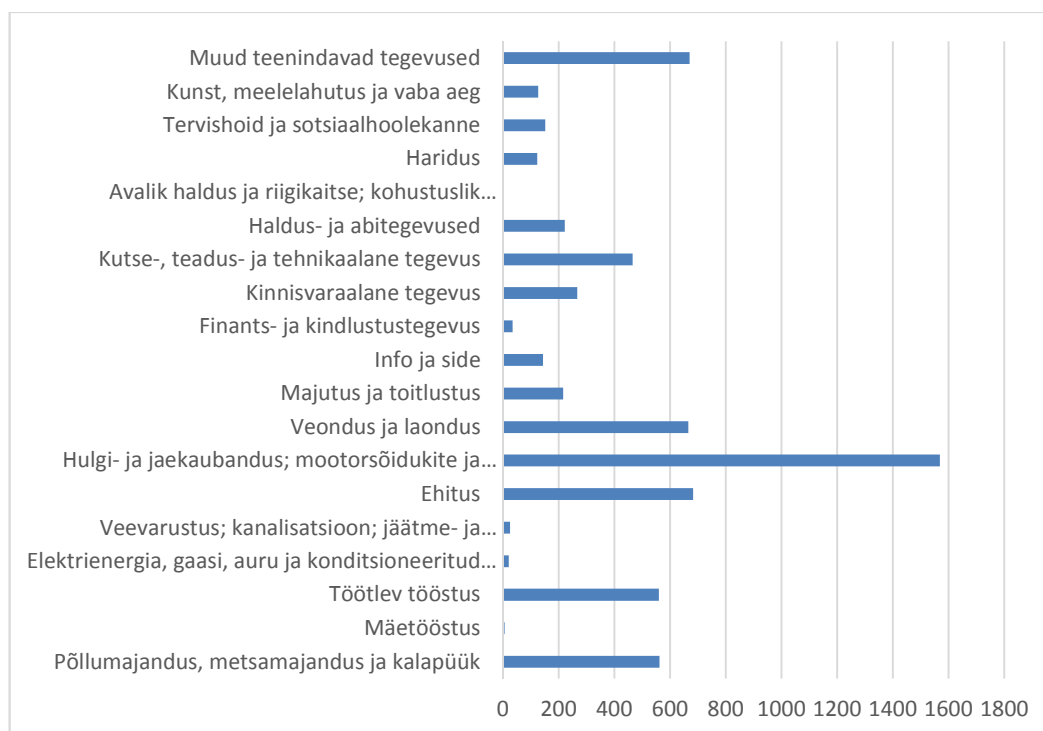
2. IDA-VIRUMAA TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE ETTEVÕTETE INNOVAATILISUS JA TOETUSMEETMED

2.1. Ida-Virumaa töötleva tööstuse iseloomustus

Ida-Virumaa majandust eristavaks jooneks on tööstuse suur osakaal. Teenused hakkavad tööstusele oma osakaalu poolest järele jõudma. Suurema väärtuse loomiseks vajab maakonna tööstussektor olulist moderniseerimist ning mitmekesistamist. (Ida-Viru maakonna ... 2019: 19) Töötleva tööstuse alla kuuluvad näiteks toiduainetetööstus, kergetööstus, masinatööstus, metallitööstus ja paljud teised valdkonnad.

Ettevõtluses valitseb ettevõtete arvu poolest jae- ja hulgikaubandus. Samas põhiline osa maakonnas loodud väärtusest tekib kaevandamisest ja töötlevast tööstusest. Regioonis valitsevad põlevkivi kaevandamise ning väärindamisega seotud ettevõtted, nt Eesti Energia AS ning tema tütaretttevõtted. Teisalt kasvab maakonnas aasta-aastalt Sillamäe Sadama kaubamaht ning käivitatud konteinervedude baasil kogu maakonna logistikasektori maht. Maakonnas tegutseb olulisi muude valdkondade tööstusettevõtteid, sh metallitööstuses, mööblitööstuses jt. (Ida-Viru maakonna ... 2019: 20)

2017. aasta Ida-Virumaa ettevõtete jaotus tegevusalade järgi iseloomustatakse joonisel 1.

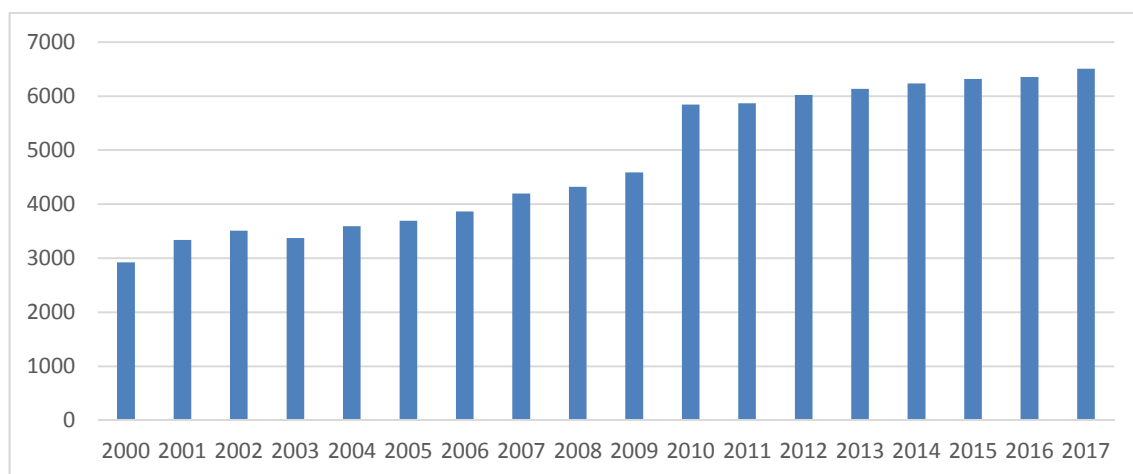

Allikas: Statistikaamet.

Joonis 1. Ida-Virumaa ettevõtete tegevusalad 2017.

Ida-Virumaa tööstusvaldkonda on otstarbekas mitmekesistada, kaasates siia uusi, põlevkivist ja energeetikast sõltumatuid tööstusi aga ka uusi teenuste valdkondi (nt loomemajandus). Maakonna tööstusmaastiku mitmekesistamine võimaldab luua uusi töökohti ning hajutada ka ees seisvaid majanduslikke riske. Regioonis tuleks orienteeruda kaasaegset tehnoloogiat kasutavatele ettevõtetele, mis vastavad keskkonnakaitse nõuetele ning on arenguvõimekad ka tulevikus. (Ida-Virumaa ...2019: 20)

Majanduslikult aktiivsete Ida-Virumaa ettevõtete arvu iseloomustatakse joonisel 2. Jooniselt on näha, et alates 2010. aastast on maakonna aktiivsete ettevõtete arv kasvanud. Ettevõtteid loetakse majanduslikult aktiivseteks siis, kui neil on viimase aasta jooksul teenitud müügitulu ja äriregistrile on esitatud viimase ja ka selle aasta kohta majandusaasta aruanne.

Allikas: Statistikaamet.

Joonis 2. Majanduslikult aktiivsed Ida-Virumaa ettevõtted 2017.

Ida-Virumaal tegutsevate ettevõtete arv töötajate arvu järgi on välja toodud tabelis 2.

Tabel 2. Ida-Virumaa ettevõtted töötajate arvu järgi 2017. ja 2018. aastal.

Aasta/ Ettevõtete arv	Ettevõtteid kokku	250 ja enam töötajat	50-249 töötajat	10-49 töötajat	Vähem kui 10 töötajat
2017	6239	14	59	332	5834
2018	6331	14	64	356	5897

Allikas: Statistikaamet.

Tabelist 2 on näha, et maakonna ettevõtetest on suures ülekaalus mikroettevõtted. Väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid on 2018. aasta seisuga kokku 420.

Lõputöö rakendusuringus käsitletakse väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid, nende liigituse leiab lõputöö alapeatükist ettevõtluse ja ettevõtte olemus.

2.2. Ettevõtluse toetamine Eestis

Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete toetamise poliitika on kooskõlas Euroopa Liidu väike- ja keskmise ettevõtete poliitikaga, pakkudes samalaadseid toetusmeetmeid, arvestades seejuures ettevõtjate vajadustega ja ettevõtluskeskkonna üldise arenguga (Oitmaa 2001: 407).

Eesti ettevõtteid toetatakse peamiselt Euroopa Liidu (EL) struktuurfondide vahenditest. Euroopa Liidu struktuurifondid on ette nähtud vähemarenenud piirkondade toetamiseks, nende kasutamisel tuleks aga järgida iga riigi arenguprioriteete (Kaldaru, Päll 2003: 24). Need loodi 1994. aastal ja millest toetatakse olulisel määral EL liikmesriikide väikeettevõtlust. Samuti toetatakse erinevate riikide äärealade omavahelist koostööd ning spetsiifilisi harusid nagu kalandus ja põllumajandus. (Kasemets jt 2000: 157)

Majanduslikult vähemarenenud piirkondi on Eestis toetatud alates 1996. aastast. Toetussüsteemi on pidevalt restruktureeritud ning 2000. aastal moodustati viis sihtpiirkonda, et ühtlustada Eestis regionaalset arengut. Sihtaladesse haarati osaliselt või täielikult mitmed paigad üle Eesti, nende seas Ida-Virumaa. (Hankov jt 2004: 312)

Toetuste suunad töötatakse välja seitsmeks aastaks, mida nimetatakse programmperioodiks. Igaks seitsmeaastaseks tsükliks seatakse omad eesmärgid. Praegu kestab toetuste programmperiood 2014-2020, kus eraldatakse investeeringuid Eesti majanduskasvu ja tööhõivesse. Sealhulgas aidatakse saavutada järgmisi üleriigilisi eesmäärke: teadmiste mahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus ning kõrge tööhõive ja kvaliteetne tööelu. (Euroopa Liidu ... 2019)

Programmperioodil jagatavad toetused on väga erinevad, igal meetmel on omad tingimused, sh kellele ja mille jaoks toetust antakse. Toetused jagunevad: materiaalse ja mittemateriaalse kulutuste tegemiseks. Täna pakutakse suur hulk toetusi, kust meetmetest saab teha mittemateriaalseid kulutusi. Sellisteks toetusteks on seminarid, koolitused, arenguprogrammid, õppereisid jm. Ning palju väiksem osa on toetusi materiaalse kulutuste tegemiseks, nt ehituseks, renoveerimiseks, seadmete soetamiseks jm.

EL ja Eesti toetuste kasutamise prioriteetseks eesmärgiks on VKEde arendamine ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamine. Erilist tähelepanu pööratakse VKEde konkurentsivõime tõstmisele, ekspordi kasvanule ning ka tööhõive ja ettevõtlusaktiivsuse kasvule väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi. (Tobreluts 2014: 10-11)

Selleks, et Eesti ettevõtted areneksid, oleksid kohalikul ja maailma turgudel konkurentsivõimelised, on võimalik ettevõtetel täna taotleda mitmeid erinevaid toetusi. Praegu on avatud EASi poolt toetused ettevõtte arendamiseks, tootearenduseks ja disainiks, ekspordi suunal, tööstuse digitaliseerimiseks ning turismi ja loomemajanduse valdkondades. Ettevõtetele pakutakse ligi 37 liiki erinevaid toetusi. Ettevõtete innovaatilist arengut toetavad järgmised toetusmeetmed (Ettevõtluse Arendamise ... 2019):

- Uue toote turule toomise meistriklass.
- Ettevõtte arenguprogramm.
- Valdkondlik diagnostika.
- Horisont 2020.
- Tootearenduse toetus.
- Disaini meistriklass.
- Innovatsiooniosak.
- Arendusosak.
- Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT*.

Lisaks saavad alates novembri kuust 2018. aastast Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtted taotleda toetust meetmest, mille nimetus on Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetus. Toetuse andmise eesmärk on uute investeeringute kaasabil tõsta Ida-Virumaa majandusaktiivsust ning aidata kaasa piirkonda uute töökohtade loomisele, mille palgatase ületaks töötleva tööstuse sektori keskmisest. (Riigi Tugiteenuste ... 2019)

Ülevaate Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt pakutavatest toetusmeetmetest, mida ettevõtted täna kasutada saavad leiab lisast 1. Toetusmeetmete ülevaade on koostatud lõputöö autori poolt ja seda kasutati abivahendina ettevõtete juhtidega intervjuude läbiviimiseks, mille eesmärgiks on leida seosed ettevõtete innovaatilisuse ja toetusvajaduste vahel.

2.3. Ettevõtete innovaativsuse ja toetusvajaduse seose uurimuse kogum, valim ja läbiviimise meetodika

Lõputöö rakendusuringu ülesandeks on teada saada, kuidas on omavahel seotud innovaativsus ja toetusvajadused Ida-Virumaa töötleva tööstuse väike- ja keskmise suurusega ettevõtetes ning teha ettepanekuid Majandus- ja Kommunikatsiooni ministriumile, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS), MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused ja teistele organisatsioonidele. Autori arvates kasutavad ettevõtjad väheaktiivselt praegu pakutavaid innovatsioonile suunatud toetusmeetmeid. Samas pakutakse riigis toetusi, mis aitaksid neil uusi innovaativsusi tooteid välja arendada ja neid uutele turgudele eksportima hakata. Uuring viidi läbi Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtete kohta, kus autor kasutas juhtumiuuringut.

Lõputöös läbiviidava uuringu liik on juhtumiuuring. Juhtumiuuringu objektiks on kas üksikjuhtumid või mitmed üksikjuhtumid. Keskendutakse konkreetse juhtumi kontekstile sealjuures uuritakse situatsioone, protsesse ja infot nii palju kui seda on võimalik määratleda. (Virkus 2010) Juhtumiuuringus võidakse kasutada nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid andmeid. Andmete kogumisel juhtumiuuringus tuleks järgida olulist põhimõtet: kasutada tuleks mitmest allikast pärinevaid andmeid, kus ühe juhtumi uurimiseks võib korraldada nii intervjuusid kui ka vaatlusi ning koguda dokumendiinfot. Uuringus võib tõenditena kasutada mitmesugustest allikatest saadud andmeid. Näiteks dokumendid, arhiivimaterjalid, intervjuud, otsesed vaatlused või osalusvaatlused. (Laherand 2008: 75-83)

Uuringu läbiviimiseks valis autor kvalitatiivse uurimisviisi. Kvalitatiivses uurimisviisis saadakse andmeid vaatluse, intervjuu ja sõnalise suhtlemise kaudu ning keskendutakse tähendustele ja tõlgendustele, mida uuringus osalejad väljendavad (Laherand 2008: 15).

Kvalitatiivse uurimisviisi üks levinumaid andmete kogumise meetodeid on intervjuu. Intervjuu on kavandatud ning intervjuerija on tutvunud uurimisobjektiga nii praktiliselt kui ka teoreetiliselt. Eesmärgiks on saada usaldusväärset teavet uurimisprobleemi seisukohast tähtsas valdkonnas. (Laherand 2008: 177) Intervjuu viiakse läbi loomulikus keskkonnas. See võimaldab uurijal osalejate tegelikku kogemusse sisse elada. Uurija püüab luua uuritavatega tiheda ja usaldusliku kontakti. Kvalitatiivsetes uuringutes kasutatakse andmete kogumise meetoditena avatud vaatluseid, intervjuusid ning dokumentide analüüsi. Kogutud andmed kujutavad endast tekstilisi (sõnalisi) ja kujundilisi (pildilisi) andmeid. (Laherand 2008: 17-18)

Intervjuud võrreldakse vestlusega, millel on eelnevalt kavandatud eesmärk. Intervjuu kui vestlus hõlmab nii verbaalset kui ka mitteverbaalset kommunikatsiooni, mille abil vahendatakse mõtteid, hoiakuid, seisukohti, teadmisi ja tundeid. Intervjuu läbiviimist teadusuuringu osana iseloomustavad järgmised tunnused (Laherand 2008: 176-177):

- intervjuu on kavandatud ning intervjuuerija on tutvunud uurimisobjektiga,
- intervjuud alustab ja suunab intervjuuerija,
- intervjueritavat tuleb tavaliselt motiveerida,
- intervjuerija tunneb oma rolli,
- intervjueritav peab saama kindel olla, et tema poolt antud teabega käiakse ümber konfidentsiaalselt.

Lõputöö intervjuerimisel saadud andmeid on töödeldud kontent- ehk kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil. Kvalitatiivne sisuanalüüs on uurimismeetod, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil (Laherand 2008: 290). Sisuanalüüsi teostamisel toimub kategooriate moodustamine - sarnase tähendusega tekstiosad koondatakse vastavate kategooriate alla (Virkus 2016).

Lõputöö kogumi moodustamiseks kasutas autor andmete kogumiseks dokumente, et selgitada välja, milline on väikeste- ja keskmise suurusega töötlevas tööstuses tegutsevate ettevõtete kogum Ida-Virumaal 2019. aasta 1. jaanuari seisuga. Selleks, et kogumisse kvalifitseeruda, peab ettevõtte vastama kindlatele kriteeriumidele, mille hulgas on nii kvalitatiivseid (näiteks on esitatud 2017. majandusaasta aruanne, müügitulu olemasolu, töötajate arv), kui ka kvantitatiivseid (tegutsemine üle kolme aasta, tegutsemiskoht Ida-Virumaa, tegutsemisvaldkond töötlev tööstus) näitajaid. Andmed saadi erinevatest dokumentidest. Ettevõtete kohta koguti andmeid interneti allikatest, nt E-äriregister, Maksu- ja Tolliamet, Krediidiinfo ja portaal teatmik.ee (vt lisa 2). Rakendusuuringus moodustab kogumi 22 Ida-Virumaa ettevõtet, need kõik vastasid kogumi kriteeriumitele.

Esmalt määratles autor uuringu läbiviimiseks tunnused, mille alusel valis ettevõtted kogumisse. Need olid järgmised:

1. Kuulumine väike- ja keskmise suurusega ettevõtete hulka. Väikeettevõttes töötajate arv vahemikus 11-49 ja aastakäive kuni 10 miljonit eurot ning keskmise suurusega ettevõttes töötajate arv vahemikus 50–249 ja aastakäive kuni 50 miljonit eurot. Kogumisse valiti ettevõtted e-äriregistrisse esitatud 2017. aasta majandusaasta aruande andmete alusel.

2. Ettevõtte kuulumine Ida-Virumaa jaoks olulisse ning mahukasse töötleva tööstuse valdkonda. See määrati Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator (EMTAK) abil, kus määratakse ettevõtte tegevusala. Töötleva tööstuse hulka kuuluvad näiteks toiduainete tootmine, rõivaste tootmine, puidutöötlemine, keemiatoodete tootmine, metalltoodete tootmine, masinate tootmine jm. Ettevõtte põhitegevusala pidi kuuluma E-äriregistri EMTAK andmetel töötleva tööstuse valdkonda. Kogumis on esindatud Ida-Virumaa töötleva tööstuse kõik olulised tegevusalad. Nendeks pidas autor toiduainete ja rõivaste tootmist, metallkonstruktsioonide, betoonelementide, mööbli, sporditarvete, saematerjali, tarbeelektronika, tekstiilide, puhastatud naftatoodete tootmised ning lihatootmine. Ülalpool nimetatud valdkondades nt mööbli, rõivaste, toiduainete jne tegutseb arvestatav hulk tootmisettevõtteid. Töötleva tööstuse valdkondadest puuduvad näiteks joogitootmine, jalatsitootmine, paberi- ja pabertoodete tootmine, masinate tootmine. Nendel tegevusaladel tegutsevaid ettevõtteid on maakonnas üksikuid ja seetõttu ei ole neid kaasatud kogumisse.

3. Ettevõtte asukoht. See on reaalne tegutsemiskoht, kus asub tootmine või kus teenust osutatakse. Tegutsemiskoht pidi asuma Ida-Virumaal. Andmete allikateks olid E-äriregister ja ettevõtte koduleht.

4. Ettevõtte vanus. Kogumisse valis autor vähemalt kolm aastat tegutsenud ettevõtet. Ettevõtte tegevus algab selle registreerimisest äriregistris või põhikirja kinnitamisest. Tema tegutsemist kinnitab majandustegevus, mille näitajateks on majandusaasta aruande esitamine ja käibe olemasolu. Andmete allikaks oli E-äriregister.

5. Ettevõtte osa- või aktsiakapitali suurus. Kogumisse kuuluvad ettevõtted, kelle osa- või aktsiakapital vastab nõuetele. Osahingu puhul on kapitali miimumnõue 2500 eurot, aktsiaseltsil on kapitalinõue vähemalt 25000 eurot. Andmete allikateks olid E-äriregister ja äriseadustiku 17. peatükk § 136 ning 23. peatükk § 222 (ÄS 1995).

6. Ettevõtte juhtkonna poolt on Äriregistrile esitanud 2017. aasta majandusaasta aruanne. Andmete allikaks oli E-äriregister.

Kokku kasutati kogumi moodustamiseks kuut tunnust. Peamisteks kriteeriumiteks, nagu ülalpool nimetatud, olid kogumi moodustamisel ettevõtte asukoht, põhitegevusvaldkond EMTAK koodi alusel, kuulumine töötleva tööstuse valdkonda ja tegutsemisaeg üle kolme aasta. Müügitulu ja töötajate arvu näitajad peavad vastama väike- ja keskmise suurusega ettevõtte definitsioonile, vaata lõputööst lk 5. Kogumi moodustavad ettevõtted on

jõudnud kolmandasse arengufaasi, kus neile on kõige aktuaalsem edasine areng (alapeatükk ettevõtluse ja ettevõtte olemus). Kogumisse sobituvaid ettevõtteid oli Ida-Virumaal 22. Nende ettevõtete loetelu ja neid iseloomustavad näitajad on esitatud lisa 2. Lõputöö valimisse valiti kogumi hulgast kaheksa ettevõtet (vt lisa 5), need hõlmavad kogumi kõiki olulisi jooni. Valimi moodustavad erinevate tegevusalade esindajad, sh toidutootjad, rõivaste tootja, sporditarvete tootja, metallkonstruktsioonide tegijad, betoonist erinevaid detaile valmistavad ettevõtted. Kaheksa ettevõtet kajastavad terve kogumi olulisi omadusi (vt lisa 2).

Järgnevas alapeatükis tutvustatakse lõputöö uuringu ettevalmistamist ja selle teostamist Ida-Virumaal tegutsevate töötleva tööstuse ettevõtete seas.

2.4. Uuringu ettevalmistamine ja teostamine

Valimisse kuuluvate ettevõtete juhtide intervjuuks koostas autor kokku kuusteist küsimust, mis keskenduvad ettevõtte innovaativsuse ja toetusvajaduste teemale ning toetuvad lõputöö teooria osale. Mõned küsimused on avatud ja vajavad ettevõtjalt põhjalikku vastust. Mõned küsimused on kinnised, neile saab vastata lühidalt, nt jah või ei. Kuna Ida-Virumaal on suur hulk elanikkonnast, sh ka ettevõtjad, kes on vene rahvusest ja vähese eestikeele oskusega, valmisid küsimustikud eesti ja vene keeles. Intervjuu küsimused mõlemas keeles on leitavad lisast 3.

Intervjueerimiseks ettevalmistamine hõlmas esmalt ettevõtjate kontakt e-mailidele eelteavituskirja saatmist ja teiseks nendega telefoni teel kohtumise kuupäeva ja kellaaja kokku leppimist. Esimeses järjekorras edastas autor kogumis olevatele ettevõtjatele 31. märtsil 2019 e-kirjaga eelteate, sooviga lõputöö raames ettevõtete juhte intervjueerida. Edastatud e-kirja teksti saab lugeda lisast 4. Järgnesid telefoni teel kokkulepped kohtumisteks. Helistamised ettevõtetesse toimusid vahemikus 08. – 12. aprill. Helistamise käigus tutvustasin ennast, selgitasin, et olen ettevõttesse saatnud eelnevalt e-kirja teel teate infoga, soovist läbi viia organisatsiooni esindajaga intervjuu. Kahjuks tuleb tunnistada, et enamik juhte ei olnud eelteavituskirja kätte saanud. Selgus ka tõsiasi, et nii mitmedki avalikest allikatest leitavad ettevõtete kontakt e-mailid ei tööta. Kuid vaatamata sellele sain ettevõtete esindajatega ühendust. Telefonivestluse käigus selgitas lõputöö autor, et milleks soovin ettevõtte juhte intervjueerida. Kui andsin teada lõputöö teema, olid juhid nõus küsimustele vastama. Kuna ettevõtjad ise olid intervjuudest huvitatud, siis olid nad valmis kohtumist kokku leppima ja leidma enda tihedas päevakavas umbes üks tund aega minuga kohtumiseks.

Valimisse kuuluvate ettevõtte esindajatega teostati intervjuud ajavahemikus 11.-18. aprill 2019. Kohtudes ettevõtete juhtidega, viidi intervjuud läbi ettevõttes. Kohtumise keskmine pikkus oli 45 minutit kuni üks tund. Intervjuu alguses tutvustas lõputöö autor uuesti ennast, informeerisin, et millises ülikoolis ja mis erialal õpin, mis on lõputöö pealkiri ja kuidas teostan lõputöö uuringu. Lisaks andsin teavet intervjuu küsimuste kohta ja kinnitasin, et kohtumisel saadud vastused on konfidentsiaalsed ja ei kuulu otseselt ettevõtte nime alt avalikustamisele. Informeerisin ettevõtete juhte, et kõik saadud vastused koondatakse kokku lõputöö tabelisse, neid analüüsitakse ning nende põhjal tehakse lõputöös järeldused ja ettepanekud erinevatele organisatsioonidele. Intervjuu läbiviimiseks valmis koonddokument toetusmeetmetest, lisa 1, mida praegu Eesti ettevõtjad taotlema saavad. Kõik, kes soovisid võisid ühe eksemplari sellest jätta endale.

Intervjuud toimusid järgmiselt: üks eksemplar küsimustikust anti intervjuueeritavale, et ta saaks küsimusi koos minuga lugeda ja, et see ei läheks meelest ära. Kui intervjuueeritav ise loeb küsimust, siis on see talle paremini arusaadav. Intervjuueerides esitasin küsimused suuliselt ja tegin iga küsimuse kohta kohapeal kirjalikud märkmed. Ettevõtjate vastused kirjutasin käsitsi iga küsimuse juurde. Intervjuu lõppedes tänasin ettevõtjat tema panuse ja pühendatud aja eest. Mõnede kohtumiste lõppedes vahetasime ka visiitkaarte, sest võib juhtuda, et tööalaselt võib tulla uusi kohtumisi. Ettevõtjad võtsid mind vastu väga hästi. Mitmetes külastatavates ettevõtetes tehti mulle ka tootmises ringkäik ning räägiti, kuidas ettevõtte tegevus sh tootmine toimub ja on planeeritud.

Lõputöö autor intervjuueeris kokku kaheksa ettevõtte esindajat. Esimesel andmete töötlemise etapil tuli info süstematiseerida. Edasi koondas autor ettevõtjatele esitatud küsimuste vastused tabelisse, kus vastuste järjekord vastab intervjuus esitatud küsimuste järjekorrale. Andmete töötlemisel ja nende kandmisel tabelisse ei läinud intervjuueerija väga spetsiifiliseks. Näiteks andsid mitmed ettevõtjad teada, et milline on nende ettevõtte järgmine väljatöötatud uus toode. Nimetati konkreetsed tooted, mida planeeritakse lähiajal valmistama hakata. Kuna see ei ole lõputöö rakendusuuringu oluline, ei kajastata seda vastuste tabelis. Ettevõtete innovaativsuse ja toetusvajaduste uuringu intervjuu küsimuste vastused on koondatud lissasse 5.

Käsitlenud selles alapeatükis uuringu ettevalmistamist ja teostamist, esitatakse järgnevas peatükis innovaativsuse ja toetusvajaduste uuringu andmete töötlust ja analüüsi.

2.5. Töötlevas tööstuses tegutsevate ettevõtete innovaativsuse ja toetusvajaduste vaheliste seoste väljaselgitamine

Järgnevalt on esitatud nimekiri meetmetest, millega juhid tutvusid intervjuu tegemise käigus. Juhid pidid valima välja nimekirjast toetusmeetme või –meetmed, mida nad täna oma ettevõttes vajaksid. Autor valmistas ettevõtjatele intervjuu jaoks ette loetelu meetmetest, mis on lühidalt välja toodud allpool ja täismahus leitav lisast 1.

Praegu ettevõtetele EASi ja RTK poolt pakutavad toetusmeetmed on (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Riigi Tugiteenuste Keskus 2019):

- Ettevõtte arenguprogramm – toetab tootearendust, innovatsiooni rakendamist, pikaajalist läbimõeldud arengut.
- Valdkondlik diagnostika – sobib ettevõtetele, mis tegelevad oma toote või teenuse arendamisega, diagnostika tegemist saab valida valdkonnas – tootmine või teenuse osutamine.
- Digidiagnostika – toetatakse töötleva tööstuse digitaliseerimise ja automatiseerimise diagnostikate koostamist ja digidiagnostikate läbiviimist.
- Uue toote turule toomise meistriklasse – mille tulemusena valmib detailne uue toote turule toomise plaan koos eelarve ja tegevuskavaga.
- Horisont 2020 – finantseeritakse uue toote või teenuse arendamist, millele prognoositakse suurt edu rahvusvahelisel turul.
- Tootearenduse toetus – toetus tööstusettevõtetele, et arendada ekspordipotentsiaaliga tooteid.
- Disaini meistriklasse – tootearenduse programm ekspordivatele ettevõtetele, kellel on soov arendada ja turule tuua uusi tooteid või teenuseid.
- Innovatsiooniosak – on toetus, mille abil saab VKE koostöös teadusasutuste, katselaborite või intellektuaalomandi ekspertidega töötada välja innovaativseid lahendusi arengutakistustele, katsetada uusi materjale, koguda teadmisi tehnoloogilise teostatavuse kohta, viia läbi uuringuid intellektuaalomandi andmebaasides.
- Arendusosak – arendusidee eeluuringuid toetav meede, mille tulem peab võimaldama saada teadmise, kas arendusideel on potentsiaali jätkata arendusprotsessi järgmistes faasides.
- Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT* – toetatakse IT-komponendiga uute toodete ja teenuste arendamist ning tööstusettevõtete tootmisprotsesside digitaliseerimist.

- Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetusmeede - toetus ettevõttele toodangu mitmekesistamiseks toodetega, mida ei ole veel ettevõttes toodetud, olemasoleva ettevõtte kogu tootmisprotsessi täielikuks ümberkorraldamiseks.
- Intellektuaalomandi teenused – nendeks on intellektuaalomandi nõustamine, toote intellektuaalomandi diagnostika, ettevõtte intellektuaalomandi strateegia diagnostika.
- Tööstuse digitaliseerimise seminarid – on suunatud tööstusettevõtetele, kus jagatakse teadmisi tootmise efektiivsemaks muutmise kohta, kasutades selleks digitaalseid lahendusi.
- Kasvuettevõtja mentorprogramm – saab osaleda ettevõtte, mis kavandab tootearendust ja/või planeerib oma toodete või teenustega siseneda uuele turule, koos kogenud mentoriga koostatakse kasvuettevõtte tegevuskava järgmiseks kaheks aastaks.
- Strateegia praktikum – on mõeldud ambitsioonikatele kasvupotentsiaaliga ettevõtetele, mis soovivad minna uutele turgudele, praktikum aitab viia ettevõtte arengu uuele kasvuteele läbi uute teadmiste saamise.
- Ettevõtjate võrkudega liitumise programm – toetatakse erinevate võrkudega liitumist (elekter, vesi ja kanalisatsioon, gaas, kaugküte, sidevõrk), olemasoleva võrgu läbilaskevõime suurendamist või elektriühenduse parandamiseks seadmete soetamist.
- Erinevad ekspordile suunatud toetusmeetmed.

Kontentanalüüsi teostades saab toetusmeetmeid liigitada innovaatilise suunitlusega ja mitteinnovaatilise suunitlusega toetusteks.

Ülaltoodud toetusmeetmetest on tooteinnovatsioonile suunatud toetused näiteks: ettevõtte arenguprogramm, valdkondlik diagnostika, uue toote turule toomise meistrikläss, Horisont 2020, tootearenduse toetus, disaini meistrikläss, innovatsiooniosak, arendusosak, Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT*, Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetusmeede, intellektuaalomandi teenused, kasvuettevõtja mentorprogramm.

Toodud loetelust on tehnoloogia innovatsioonile suunatud toetusmeetmed: digidiagnostika, innovatsiooniosak, arendusosak, Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT*, Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetusmeede, tööstuse digitaliseerimise seminarid.

Lisaks on meetmeid, mille kaudu ühest ja samast programmist pakutakse nii tooteinnovatsioonile, kui ka tehnoloogia innovatsioonile suunatud toetusi. Nendeks on innovatsiooniosak, arendusosak, Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT* ja Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetusmeede. Kõik ülejäänud keskenduvad eraldi kas siis tooteinnovatsioonile või tehnoloogia innovatsioonile.

Ettevõtted on erinevad ja seetõttu on nende vajadused, sh vajadused toetuste ja innovaatilisuse järele samuti erinev. Järgevalt püüab autor leida toetusvajaduste erinevusi innovaatiliste ja mitteinnovaatiliste ettevõtete vahel.

Innovaatiline võib olla erinevat moodi. Toetudes teooriale (alapeatükk innovaatilisuse teoreetiline käsitlus), tuuakse nendes välja, et ettevõtte on innovaatiline, kui ta toob turule uue toote või teenuse või arendatakse olemasolevat toodet või teenust. Ettevõtteid, mis teevad tooteinnovatsioone, saab nimetada innovaatilisteks. Ettevõtteid, mis innovatsioone ei tee, peetakse vastavalt mitteinnovaatilisteks. Innovaatilised ettevõtted saavad ja võivad kasutada tooteinnovatsioonile ja tehnoloogiainnovatsioonile suunatud toetusi. Ettevõtted, mis ei ole innovaatilised, kasutavad ilmselt mitteinnovaatilise suunitlusega toetusmeetmeid.

Toodete innovatsioon on toimunud kahes ettevõttes. Uued tooted on ise välja mõeldud, mis arvestavad tarbijate nõudlust ning nende vajadusi. Kuuel ettevõttel omatooted puuduvad, tehakse allhanketöid vastavalt klientide tellimustele või osaletakse riigihangetel. Kaks tooteid uuendavatest ettevõtetest kuuluvad toiduainete tööstuse hulka. Uute toodete välja arendamist või olemasolevate toodete edasiarendamist toetatakse EASist, näitena võib tuua sellised toetusmeetmed nagu uue toote turule toomise meistriklass, tootearenduse toetus, disaini meistriklass, Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT* ning RTK poolt Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetusmeede. Eespool nimetatud toetuseid ei ole mitte ükski valimi ettevõtte taotlenud.

Lähitulevikus planeerib uusi tooteid või teenuseid turule tuua kolm ettevõtet. Lisaks kahele ettevõttele, mis tegutsevad toiduainetetööstuses ja toodavad omatooteid lisandub juurde veel üks ettevõtte, betoonist elementide tootja, kus planeeritakse alustada omatoodete valmistamisega 2019. aastal. Eeltööd selles osas juba käivad, kõik tegevused teostatakse praegu omavahenditest. Betoonist elementide tootja on kasutanud toetust *Leader* meetmest, valmis uus tootmistsehh. Praegu osaleb ettevõtte juht EASi poolt pakutavas programmis - süsteemne eksport Euroopas. Ettevõtjal on eesmärk minna uue

arendatava tootega välisturgudele, osalemine ekspordi programmis annab vajalikud teadmised ja oskused välisturule minemiseks. Kõik teised viis ettevõtet jätkavad tootmist tellimuste alusel ja lähitulevikus omatooteid turule tuua ei planeeri.

Tehnoloogilisi innovatsioone on teinud neli ettevõtet. Ettevõtetesse on soetatud näiteks disainiprogramm, konstruktor disaini jaoks, metalli jätkamisliin, vibrolaud betoonelementide valmistamiseks, tehnoloogia tööprotsessi lihtsustamiseks, dokumendihalduse programm, uus tehnoloogia tootmise pakendamiseks. Uusi tehnoloogilisi innovatsioone on arendanud üks metallkonstruktsioonide tootja, betoonist elementide valmistaja, toidutootja ning rõivaste tootja. Ülejäänud valimi ettevõtetest kaks, kes on toetusi saanud, pole tehnoloogiat uuendanud, ja kahes ettevõttes arendatakse uusi tehnoloogiaid ise. Mitme intervjuueeritava sõnul, kes arendavad tehnoloogiaid ise, on tehnoloogiliste uuenduste tegemine pidev protsess ja seda põhjustab toodete uuenedmine.

Uuritud ettevõtetest kaks on saanud tootmiskorralduse diagnostika toetust EASist, kus diagnostika käigus selgitatakse välja, et milliseid tootmisprotsesse on võimalik ettevõttes parandada või muuta, et tõsta selle abil ettevõtte efektiivsust ja tootlikkust. Innovatsiooniosakut on valimi ettevõtetest saanud kaks ja üks ettevõtte on saanud nii innovatsiooniosaku, kui ka arendusosaku toetust. Nimetatud toetused on kõik innovaatilisust toetavad meetmed.

Tooteinnovatsiooni ei toimu kokku viies ettevõttes: kaks metallkonstruktsioonide tootjat, betoonelementide tootja, rõivaste tootja ja sporditarvete tootja. Järgnevalt käsitletakse nende ettevõtete toetuste saamist ja vajadust, kes tooteinnovatsioone teinud ei ole.

Huvi pakub see, et näiteks üks neist on saanud kahte innovatsioonile suunatud innovatsiooniosaku ja arendusosaku toetust. Innovatsioonile suunatud toetus ei leidnud innovaatilist väljundit. Ettevõtte on küll teostanud tehnoloogilisi innovatsioone, aga seda on tehtud omavahenditest.

Ettevõtetest tooteinnovatsiooni mitte teinud metallkonstruktsioonide tootja on taotlenud EASist starditoetust ja Töötukassa vahendusel värvanud uusi töötajaid. Ettevõtte vajaks praegu toetust seadmete soetamiseks ja ettevõtte laiendamiseks, mida planeerib teostada 2020. aastal. Laenu saanud ei ole, praegused arendustegevused, sh uue tehnoloogia valmistamine ja ka seadmete soetamine on teostatud ettevõtte omavahenditest.

Teine metallkonstruktsioonide tootja on tegutsenud üle 20 aasta. Äriühing on soetanud ja soetab ka 2019. aastal uusi seadmeid. Uut tehnoloogiat arendab ettevõtte ise, see on pidev protsess. Toetusi on taotlenud mitmeid, näiteks võrkudega liitumise programm, ekspordiplaani ellu viimine, innovatsiooniosaku toetus, tootmiskorralduse diagnostika, Töötukassa vahendusel uute töötajate värbamine. Ettevõtte juhi sõnul vajatakse toetust infrastruktuuri, renoveerimise ja ehituse jaoks. Ettevõtte on saanud laene käibevahenditeks ja tootmise jaoks.

Kolmas ettevõtte betoonist elementide tootja on tegutsenud üle kolme aasta. Seadmeid on soetanud viimati 2018. aastal, uusi tehnoloogiaid arendatud ja soetatud ei ole. Samas on ettevõtte saanud EASist innovatsiooniosaku ja arendusosaku toetust ning kasutanud uute töötajate värbamiseks toetust Töötukassa kaudu. Hetkel vajaks ettevõtte messi- ning ka tootearenduse toetusi. Mõlemad toetused on praegu EASi vahendusel olemas ning ettevõtja võiks neid koheselt taotlema hakata. Ettevõtte on võtnud laenu arendustegevusteks, kuid milleks täpsemalt, seda kahjuks intervjueritav ei soovinud täpsustada.

Tooteinnovatsiooni mitte teinud neljas ettevõtte, rõivaste tootja on tegutsenud üle 20 aasta. Ettevõtte kuulub kontserni ja sellepärast allub väga paljuski emaettevõtte plaanidele ning korraldustele. Uusi seadmeid ja ka tehnoloogiaid on soetanud 2018. ja 2019. aastal. Ettevõtte on saanud EASist toetust tootmiskorralduse diagnostika läbiviimiseks ja ka Töötukassast uute töötajate värbamiseks. Ettevõtte juhi sõnul vajaksid nad toetust renoveerimiseks ja spetsialistide väljaõppeks. Laenu on võtnud auto liisimiseks.

Viies ettevõtte sporditarvete tootja on Ida-Virumaal tegutsenud üle 20 aasta. Ettevõtte on soetanud uusi seadmeid 2019. aasta alguses ja planeerib sellel aastal veel teha soetusi. Tehnoloogiaid arendatakse ja uuendatakse ettevõttes ise, see on pidev protsess. Ettevõtte töötab väga pikka aega ühe ja sama koostööpartneriga Euroopast. Toetusi on kasutanud ainult Töötukassast uute töötajate tööle võtmiseks. Praegu vajaks ettevõtte toetust ehituseks ja renoveerimiseks. Laenu on võtnud auto liisimiseks.

Uurides ettevõtete juhtide hinnanguid 2019. aasta kevadel pakutavate toetuste kohta (vt lisa 1), selgus, et ettevõtete juhid pidasid enim sobivaks järgmisi toetusi:

1. Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetusmeede. Toetusest oleks huvitatud kolm valimi ettevõtet. Meetmest toetatakse tööstusettevõtete investeeringuid põhivarasse (seadmed, ehitamine), immateriaalsesse põhivarasse, toodangu mitmekesisistamist

toodetega, mida ei ole veel ettevõttes toodetud, olemasoleva ettevõtte kogu tootmisprotsessi täielikku ümberkorraldamist. Toetus on innovaatilise suunitlusega ja seda taotlevad ettevõtted innovaatilised. (Riigi Tugiteenuste Keskus 2019)

2. Võrkudega liitumise programm. Töötlevas tööstuses tegutsev ettevõtte saab programmist taotleda võrguga liitumist, olemasoleva võrgu läbilaskevõime suurendamist või elektriühenduse parandamiseks seadmete soetamist, kui see on vajalik ettevõtlustegevuseks. Toetuse andmise eesmärgiks on leevendada ettevõtjale võrguga (elektri-, vee- ja kanalisatsiooni-, gaasi-, kaugkütte-, kaugjahutus või sidevõrk) liitumise kitsaskohti. Sellisest toetusest on huvitatud üks ettevõtte. Ettevõtte ei ole innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

3. Digidiagnostika. Diagnostika läbiviimine ettevõtetes, kelle põhitegevusala on töötlev tööstus. Toetuse eesmärk on toetada töötleva tööstuse digitaliseerimise ja automatiseerimise diagnostikate koostamist. Toetusest on huvitatud üks ettevõtte, ta on innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

4. Ettevõtte arenguprogramm. Toetab ettevõtete pikaajalist läbimõeldud arengut, tegevuste paremat planeerimist, innovatsiooni rakendamist ja eelkõige tootearendust, mis panustavad nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondadesse. Huvi näitas üles üks ettevõtte. Taotleja oleks innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

5. Tootearenduse toetus. Töötleva tööstuse ettevõtetel aidatakse arendada ekspordipotentsiaaliga tooteid. Toetuse abil julgustatakse tööstusettevõtjaid investeerima rohkem arendustegevusse, mille tulemusena suureneb ettevõtja lisandväärtus ja müügiikäive uutest toodetest. Toetusest oleks huvitatud üks ettevõtte ning ta oleks innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

6. Uue toote turule toomise meistrikläss. See on praktiline kiirkursus, mille tulemusena valmib detailne uue toote turule toomise plaan koos eelarve ja tegevuskavaga. Meistrikläss aitab ettevõttel vähendada toote turule toomisega kaasnevaid riske ning tõsta uute toodete turule toomise võimekust. Huvitatud on üks ettevõtte, mis on innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

7. Disainimeistrikläss. Eksportivad ettevõtted, kellel on soov arendada ja turule tuua uusi tooteid või teenuseid ning kellel on selleks ambitsiooni, ideid ja ressursse. Disaini meistrikläss on inimeste arendamise programm, mis võimaldab ettevõttesse tekitada kompetentsi turu ja tarbija mõistmiseks, ressursside juhtimiseks ning toodete iseseisvaks arendamiseks tulevikus. Programm sisaldab nii teooriat kui ka praktikat. Toetust sooviks taotleda üks ettevõtte. Toetuse saamisel oleks ettevõtte innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

8. Horisont 2020. Mõeldud tootmisettevõtetele. Kui ettevõttel on hea idee luua uus toode või teenus, mida eeldatavasti ootab suur edu rahvusvahelisel turul, siis on võimalik saada finantseerimist Euroopa Liidu raamprogrammist Horisont 2020. Toetusest on huvitatud üks ettevõtte, mis oleks innovaatiline. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019)

Peaaegu kõik uuringu valimis olevad ettevõtted on võtnud laenu, väljaarvatud üks, milleks on metallkonstruktsioonide tootja. Ülejäänud seitse on laenusid kasutanud ettevõtte arendamiseks, käibevahenditeks, võetud on liisinguid masinate ja seadmete soetamiseks. Kaks ettevõtjat ei soovinud täpsustada, et milleks nad laenu on kasutanud. Laenusid pole võetud innovaatilisuse arendamiseks, vaid käibevahenditeks, autode liisimiseks, ettevõtte laiendamiseks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et pooled valimi ettevõtted on innovaatilised ja on kasutanud innovaatilisusele suunatud toetusmeetmeid. Siiski uute toodete või teenuste arendamiseks või olemasolevate toodete või teenuste arendamiseks ei ole valimis olevad ettevõtted toetust taotlenud ega saanud. Tehnoloogilise innovatsiooni teostamiseks on toetust saanud kaks ettevõtet. Ülejäänud neli valimi ettevõtet on saanud erinevaid toetusi, kuid need ei ole innovaatilise suunitlusega.

Analüüsinud uuringu tulemusi saab järelduste ja ettepanekutena välja tuua järgmist:

Ettevõtete juhid ei oma informatsiooni praegu pakutavatest toetusmeetmetest. Rakendusüksused, ehk toetuste jagajad ei ole suutnud viia informatsiooni ettevõtete juhtideni ega muutnud info sisu juhtidele kergesti hoomatavaks. Toetusmeetmete kohta on informatsioon peamiselt eesti keeles, vähesel määral inglise ja vene keeltes. Selle puuduse kõrvaldamiseks soovib lõputöö autor levitada toetusmeetmete kohta informatsiooni vähemalt kolmes keeles – eesti, vene, inglise. Informatsiooni paremaks levitamiseks korraldada tihedamini infopäevi, seminare, erinevaid valdkondlike üritusi, sh informatsiooni levitamine üle Eesti erinevates piirkondades. Kaasata teavitustegevustesse erinevaid partnereid, valdkondlike klastreid või teha suuremat koostööd partneritega.

Valimi ettevõtetest ainult kaks pakuvad omatooteid, teised teevad allhanget, tooted tellimuste alusel. Suurt osa täna pakutavatest innovatsioonile suunatud toetustest, millega saab arendada uusi tooteid või teenuseid või arendada uut tehnoloogiat, pole Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtted kasutanud. Millest saab järeldada, et ettevõtjad ei arenda enda ettevõtetes uusi tooteid või teenuseid või olemasolevaid tooteid või teenuseid.

Omatooteid valmistavad ettevõtted ei ole huvi tundnud praegu ettevõtetele pakutavatest toetusmeetmetest, mis võimaldavad arendada uusi tooteid või teenuseid või arendada olemasolevaid tooteid, teenuseid. Praegu EASi ja RTK poolt pakutavad enamuse toetustest on seotud omatoodete arendamisega või uue toote turule toomisega ning ka tehnoloogiainnovatsiooni arendamisega. Pigem tegeletakse igapäeva tegevustega ja suuri ambitsioone ettevõtte arendamiseks ei ole. Põhjuseks võib olla, et ettevõtjad leiavad, et neil ei ole seda vaja või nad ei saa innovatsiooni tähtsusest aru, ei ole seda enda jaoks tähtsustanud.

Eelpool iseloomustatud olukorra muutmiseks tuleb autori arvates suurendada ettevõtjate teadlikkust innovatsiooni ja innovaativuse kohta. Selleks peab korraldama teemakohaseid seminare, õppepäevi, levitada laialdaselt infot parimatest praktikatest, edulugudest. Peab korraldama valdkondlike messikülastusi erinevatesse riikidesse, kus tööstus on rohkem arenenud, kui seda on Eestis. Tuleb jõudsamalt tutvustada töötlevas tööstuses tegutsevatele ettevõtjatele tööstuse digitaliseerimise programmi „Tööstus 4.0“, tõsta rohkem esile edulugusid, korraldada programmis osalenud ettevõtete külastusi, sh külastused välisriikide ettevõtetes. Peab tagama tihedama koostöö ülikoolide ja teadus- ning arenduskeskustega, kellega koostöös saab luua uusi innovaativisi tooteid või teenuseid või arendada uusi tehnoloogiaid.

Toetusmeetmete tingimustest ja nõuetest on ettevõtjatel raske aru saada. Tekstid on keeruliselt kirja pandud ja taotlemisprotsess on samuti keeruline. Toetusmeetmete sisu peaks olema ettevõtjatele arusaadavam, toetuste saamine lihtsam, sisaldama vähem bürokraatiat. Lahendusena võib kasutada näiteks lõputöö autori poolt koostatud toetuste koondtutvustust praegu pakutavatest toetusmeetmetest, vt lisa 1. Selles on esitatud informatsioon arusaadavalt ja lühidalt. Veel võiks organisatsioonide töötajad, kes tegelevad igapäevaselt erinevate toetusmeetmetega, rohkem kasutada personaalset suhtlemist ettevõtete esindajatega. See võimaldab otsesuhtluse teel tutvustada ettevõttele vajalikke toetusi ning kohe vastata tekkinud küsimustele, anda täiendavaid selgitusi.

Innovaativuse ja toetusvajaduste vahel on seos olemas. Pooled valimi ettevõtetest, neid on neli, on innovaativusele suunatud toetusi taotlenud ja ka saanud. Näiteks tootmise paremaks korraldamiseks, efektiivsuse ja tootmisvõimekuse tõstmiseks ning saanud ka innovatsiooni ja arenguosaku toetust. Samas ülejäänud neli uuringus osalenud ettevõtet on erinevaid toetusi saanud, kuid neil ei ole innovatsioonilist väljundit. Viimast ei ole selles töös uuritud ja see vajaks edasist uurimist.

Eespool selgunud tulemuste põhjal teen ettepanekud Majandus- ja Kommunikatsiooni ministriumile, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS), MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused ja teistele organisatsioonidele, andes neile sisendit ja infot lõputöös saadud andmete kohta.

Eesti ettevõtete konkurentsivõime säilitamiseks ja selle suurendamiseks, on vaja teha olulisi investeeringuid tööstuse kaasajastamisse ning teha arendusi, mille tõhustamiseks on tarvis täiustada ettevõtlustoetuste reaalselt kättesaadavust.

KOKKUVÕTE

Eestis töötleva tööstuse valdkonnas tegutsevatel ettevõtetel on võimalik kasutada erinevaid toetusi, sh innovatsioonile suunatud toetusmeetmeid. Toetusi saab taotleda Euroopa Liidu fondidest, Eesti riigi poolt pakutavatest programmidest ning ka finantseerimist muude erinevate organisatsioonide vahendusel.

Probleem seisneb selles, et ettevõtjad kasutavad väheaktiivselt praegu Eestis pakutavaid innovaatilisusele suunatud toetusmeetmeid. Samas pakutakse toetusi, mis aitaksid neil uusi innovaatilisi tooteid välja arendada ja neid uutele turgudele eksportima hakata või teha tehnoloogilisi innovatsioone. Probleemi lahendamisel paraneb ettevõtete majanduslik olukord, suureneb nende tootlikkus, käive ja kasum. Ettevõtted muutuvad konkurentsivõimelisemaks nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel turul.

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtete näitel nende innovaatilisuse ja toetusvajaduste seos ning teha ettepanekuid innovatsiooni toetavate toetuste tõhusamaks viimiseks ettevõtjateni.

Lõputöö koostamiseks leiti esmalt teoreetiline kirjandus ettevõtluse ja ettevõtte olemuse ning ettevõtluse arendamises ettevõtja rolli määratlemisteks. Teoreetilise osa teises pooles käsitleti ettevõtlust toetavaid poliitikaid, põhimõtteid ning suundi ja innovatsiooni mõistet. Teises peatükis iseloomustas autor Ida-Virumaa töötlevat tööstust, selgitas ettevõtluse toetamist Eestis, moodustas uuringu läbiviimiseks kogumi ja valimi ning kasutas uuringu teostamiseks sobivat meetodikat, misjärel saadud andmeid analüüsi, et teha järeldusi ja ettepanekuid.

Lõputöö uuringu läbiviimiseks kasutas autor kvalitatiivset uurimisviisi, uuringu liik juhtumiuuring. Uuringu teostamise meetoditena kasutati dokumente andmete kogumiseks ja intervjuusid ettevõtjatega. Lõputöö kogum moodustus 22 Ida-Virumaa töötlevas tööstuses tegutsevast ettevõttest, valimisse kuulus 8 ettevõtet. Innovaatilisuse ja toetusvajaduse seoste uuring viidi läbi 11.-18. aprill 2019.

Kokkuvõtteks võib öelda, et pooled valimi ettevõtted on innovaatilised ja on kasutanud innovaatilisusele suunatud toetusmeetmeid. Siiski uute toodete või teenuste arendamiseks või olemasolevate toodete või teenuste arendamiseks ei ole valimis olevad ettevõtted toetust taotlenud ega saanud. Tehnoloogilise innovatsiooni teostamiseks on toetust saanud kaks ettevõtet. Ülejäänud neli valimi ettevõtet on saanud erinevaid toetusi, kuid need ei ole innovaatilise suunitlusega.

Uuringu tulemuste põhjal saab järeldada, et ettevõtete juhid ei oma informatsiooni praegu pakutavatest toetusmeetmetest. Informatsioon on peamiselt eesti keeles, vähesel määral inglise ja vene keeltes. Selle puuduse kõrvaldamiseks soovitab lõputöö autor levitada toetusmeetmete kohta informatsiooni vähemalt kolmes keeles – eesti, vene, inglise. Tuleb korraldada tihedamini infopäevi, seminare, erinevaid valdkondlike üritusi, sh informatsiooni levitamine üle Eesti erinevates piirkondades. Lisaks kaasata teavitustegevustesse erinevaid partnereid või teha nendega suuremat koostööd, kaasata valdkondlike klastreid.

Uuringu analüüsi tulemusel selgus, et valimi ettevõtetest ainult kaks pakuvad omatooteid, teised teevad allhanget või tooteid tellimuste alusel. Suurt osa täna pakutavatest innovatsioonile suunatud toetustest pole Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtted kasutanud, millest saab järeldada, et ettevõtjad ei arenda enda ettevõtetes uusi tooteid ning teenuseid või olemasolevaid tooteid ning teenuseid. Olukorra muutmiseks tuleb autori arvates suurendada ettevõtjate teadlikkust innovatsiooni ja innovaatsilisuse kohta. Selleks peab korraldama teemakohaseid seminare, õppepäevi, levitama laialdaselt infot parimatest praktikatest, edulugudest. Samuti korraldama valdkondlike messikülastusi erinevatesse riikidesse, kus tööstus on rohkem arenenud, kui seda on Eestis. Peab tegema tihedamat koostööd ülikoolide ja teadus- ning arenduskeskustega, kellega koostöös saab luua uusi innovaatsilisi tooteid või teenuseid või arendada uusi tehnoloogiaid.

Toetusmeetmete tingimustest ja nõuetest on ettevõtjatel raske aru saada. Tekstid on keeruliselt kirja pandud ja taotlemisprotsess on keeruline. Lahendusena saab kasutada näiteks lõputöö autori poolt koostatud toetuste koondtutvustust praegu pakutavatest toetusmeetmetest. Selles on esitatud informatsioon arusaadavalt ja lühidalt. Veel võiks organisatsioonide töötajad, kes tegelevad igapäevaselt erinevate toetusmeetmetega, rohkem kasutada personaalset suhtlemist ettevõtete esindajatega.

Innovaatsilisuse ja toetusvajaduste vahel on seos olemas. Pooled valimi ettevõtetest, neid on neli, on innovaatsilisusele suunatud toetusi taotlenud ja ka saanud. Samas ülejäänud neli uuringus osalenud ettevõtet on erinevaid toetusi saanud, kuid neil ei ole innovatsioonilist väljundit.

Innovatsioon on edasiviiv ja aitab ettevõtetel konkurentsivõime püsida ning Eesti majandust kasvatada. Innovaatsiliste ettevõtete areng ei ole takistatud, nad on konkurentsivõimelised kohalikul ja rahvusvahelisel turul. Eesti ettevõtete konkurentsivõime säilitamiseks ja selle suurendamiseks, on vaja teha olulisi investeeringuid tööstuse kaasajastamiseks ning teha

arendusi, mille tõhustamiseks on tarvis täiustada ettevõtlustoetuste reaalselt kättesaadavust.

Lõputööst on kasu eelkõige Ida-Virumaal tegutsevatele ettevõtjatele, sh kasu ka laiemalt üle Eesti tegutsevatele ettevõtjatele. Valminud tööd võivad lugeda kõik, olenemata ettevõtte tegevusvaldkonnast, sest see on oluline teave igale ettevõtte juhile. Lõputöö uuringu tulemusi saavad kasutada toetusmeetmetega tegelevad organisatsioonid, Majandus- ja Kommunikatsiooni ministerium, mis saavad sisendit järgmiseks Euroopa Liidu toetuste programmiperioodiks Eesti ettevõtluses erinevate arengusuundade välja töötamiseks.

Uuringust selgunud tulemuste põhjal saab teha ettepanekuid Majandus- ja Kommunikatsiooni ministeriumile, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS), MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused ja teistele organisatsioonidele.

SUMMARY

Companies' innovation and need for subsidies on an example of the manufacturing industry of Ida-Viru County.

Estonian companies operating in manufacturing industry areas can use various subsidies, including supporting measures directed to innovation. Subsidies can be requested from European Union funds, programs offered by the Estonian government and also financing by the agency of other organisations.

The companies does not use the possibility of getting the subsidies directed to innovation as it is expected though the subsidies are offered to help to develop new innovative products and export them to new markets or make technological innovations. Increasing the use of the subsidies allows to improve company's outcome and its productivity and profitability. Moreover, companies will be more competitive in local and international markets.

The aim of this graduation thesis is to find correlation between companies' innovative behaviour and their needs for subsidies and make suggestions for raising use of supportive subsidies on an example manufacturing companies of Ida-Virumaa County.

The author conducted a case study using qualitative research method. A method used for data collecting is interview of entrepreneurs. A population of small and medium manufacturing companies of Ida-Virumaa County was formed using document data analysis. It consisted of 22 enterprises. Qualitative sample of eight enterprises was formed for a research. The research was carried out on the 11th to 18th of April, 2019.

Half of the companies were innovative and had used supporting measures directed to innovation. However, the chosen companies had not requested for subsidies for developing new products or services or developing existing products or services. It can be assumed by the results of this research that the companies' leaders do not possess information about currently offered supporting measures. Author recommends to spread the information about offered supporting measures at least in three languages - Estonian, Russian and English, instead of Estonian only and suggests other means to improve their awareness of the subsidies offered.

The analysis revealed that two of the chosen companies offer their own products, others subcontract or produce products according to the orders. Remarkable number of subsidies directed to innovation had not been used, and innovative activity at the enterprises of the

county is low. In order to improve the situation, the author recommends to increase entrepreneurs' knowledge in the field of innovation.

Furthermore, the entrepreneurs report that supporting measures' conditions and requirements are difficult for understanding. The texts are written in an intricate style and the process for requesting the subsidies is complicated. The author of the thesis has compiled a summary of offered supporting measures that can be used as a solution to this problem. The summary consists of information presents all the offered subsidies in an a style appropriate for understanding.

The conducted research ascertains the correlation between innovative behaviour and needs for subsidies of the enterprises. Half of the companies had requested and received subsidies directed to innovation. Yet, other half had received different kinds of subsidies, even directed on innovation, but they did not get innovative outcome.

In order to increase Estonian companies' competitiveness, important investments need to be made for the modernization of production, and improvement of using the subsidies has to be developed further to support this process.

The results of this graduation thesis can be used by organisations operating supporting measures. The Ministry of Economic Affairs and Communications gains input for the next European Union funding period for developing measures of support of Estonian enterprises. Based on the results of the research, suggestions will be made to Ministry of Economic Affairs and Communications, Enterprise Estonia (EAS), Country Development Centres and other organisations.

KIRJANDUS

Ahmad, Nadim; Hoffmann, Anders N. 2008. A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship. *OECD Statistics Working Paper*. Available at [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cite=std/doc\(2008\)2](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cite=std/doc(2008)2) accessed January 30, 2019.

Dodgson, Mark; Gann, David 2010. Innovation: A Very Short Introduction. *Oxford University Press*. Available at <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.tlu.ee/lib/tallinn-ebooks/reader.action?docID=684554> accessed March 09, 2019.

Euroopa Liidu Infokeskus. Milline on väike ja keskmise suurusega ettevõtte (VKE) ELi mõistes? https://elik.nlib.ee/k-v-andmebaas/page/6/?kv_id=384&show_all=1 (viimati vaadatud 25.01.2019).

Euroopa Liidu programmiperiood 2014–2020. Tallinn: Kultuuriministeerium. <https://www.kul.ee/et/euroopa-liidu-programmiperiood-2014-2020> (viimati vaadatud 05.05.2019).

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2019. <https://www.eas.ee/> (viimati vaadatud 25.01.2019).

Glasl, Friedrich; Lievegoed, Bernard 2014. Ettevõtte dünaamiline areng: muutuste juhtimise jätkusuutlikkus. Tallinn: Arengukulg OÜ.

Hankov, Monica; Sepp, Jüri; Vildo, Siret 2004. Regionaalsete toetusprogrammide mõju kohalike omavalitsuste arengule. *Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa Liidus*. Tallinn: Mattimar OÜ, 309-321.

Hennies, Manfred O.E.; Raudjärv, Matti 2015. Tööstus 4.0. Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast. *Eesti Majanduspoliitilised Väitlused: Arengud ja ümberstruktureerimine* 2. Estonian Discussions on Economic Policy, 23(2). <https://doi.org/10.15157/tpep.v23i2.12489> (viimati vaadatud 22.03.2019).

Ida-Viru Maakonna arengustrateegia 2019-2030+ <http://ivol.kovtp.ee/documents/9867329/19704180/Ida-Viru+arengustrateegia+kinnitamiseks.pdf/1217950d-b837-4d85-aa25-9f1897368d91> (viimati vaadatud 22.03.2019).

Kaldaru, Helje; Päll, Annemari 2003. Regionaalarengu ja –poliitika teooria. *Eesti Regionaalarengu Sotsiaalmajanduslik Käsitlus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 23-47.

Kalle, Eedo 2001. Eesti tootlikkuse juhtimise harmoniseerimine Euroopa Liiduga. *Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga*. Tallinn: Mattimar OÜ, 335-341.

Kasemets, Kristiina; Kriisa, Raili; Reiljan, Anu 2000. Väikeettevõtluse toetuspoliitika Euroopa Liidus ja Eestis: põhimõtted ja probleemid. *Eesti Vabariigi majanduspoliitika tulemuslikkus ja Euroopa Liit*. Tallinn: Mattimar OÜ, 154-160.

Kuura, Arvi 2001. Euroopaliku regulatsiooni mõju Eesti ettevõtluskeskkonnale. *Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga*. Tallinn: Mattimar OÜ, 369-376.

Kõomägi, Margus 2003. Ettevõtjaliku rahanduse erisus korporatsioonide rahandusest. Tallinn: Mattimar OÜ.

http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/ettevottemajandus/2003/08_Koomagi.pdf

(viimati vaadatud 17.02.2019).

Kõomägi, Margus 2004. Riikliku riskikapitalifondi asutamise vajalikkus Eestis. *Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa Liidus*. Tallinn: Mattimar OÜ, 574-582.

Laherand, Meri-Liis 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: 15-336.

Leimann, Jaak 2000. Majanduspoliitiliste otsuste kujunemine. *Eesti Vabariigi majanduspoliitika tulemuslikkus ja Euroopa Liit*. Tallinn: Mattimar OÜ, 202-210.

Lozano, Rodrigo 2018. Proposing a Definition and a Framework of Organisational Sustainability: A Review of Efforts and a Survey of Approaches to Change. *Sustainability* 2018, 10, 1157. Available at <http://hig.diva-portal.org/smash/get/diva2:1197439/FULLTEXT01.pdf> accessed March 09, 2019.

Lundvall, Bengt-Ake 2010. National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning. *Anthem Press*. Available at <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.tlu.ee/lib/tallinn-ebooks/reader.action?docID=840472> accessed March 09, 2019.

Lutsoja, Kaja 2001. Regulatsioonimehhanism ja selle toimimine üleminekumajanduse tingimustes (Eesti näitel). *Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga*. Tallinn: Mattimar OÜ, 383-390.

Oitmaa, Kristel 2001. Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtluspoliitika integreerumine Euroopa Liidu väike- ja keskmise suurusega ettevõtluspoliitikaga. *Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga*. Tallinn: Mattimar OÜ, 399-407.

Paas, Tiiu 2001. Hinnangud Läänemere regiooni riikide konkurentsivõimele. *Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga*. Tallinn: Mattimar OÜ, 131-139.

Pärl, Ahto 2004. Innovatsiooniprotsesside toetamise võimalused arengu- ja siirderiikides. *Ettevõtte globaliseeruvad majanduses*. Tallinn: Mattimar OÜ, 123-132.

Raudjärv, Matti 2003. Ettevõtluskeskkonna majanduspoliitiline käsitus. *Ettevõtetmajandus Eestis ja Euroopa Liit*. Tallinn: Mattimar OÜ, 146-153.

Registrite ja Infosüsteemide Keskus. Ettevõtjaportaali. EMTAK tegevusalad. <https://www.rik.ee/et/ettevotjaportaali/emtak-tegevusalad> (viimati vaadatud 12.04.2019).

Riigi Teataja. Äriseadustik. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128022019010?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 12.04.2019).

Riigi Tugiteenuste Keskus. Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetamine. <https://www.rtk.ee/toetused/toetuste-rakendamine/ettevotlus-ja-kulastuskeskkond/ida-virumaa-toostusinvesteeringute> (viimati vaadatud 04.05.2019).

Siimon, Aino; Kaseorg, Merike 2008. Ettevõtlusaktiivsus ja selle arendamise võimalused Eestis. *Eesti majanduspoliitilised väitlused. XVI: XVI rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents "Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008"*; Tartu-Värsk; 26.–28. juuni 2008. Tallinn: Mattimar OÜ, 219-235.

Zarezankova-Potevska, Marija 2017. Most favorable financial instruments for entrepreneurship development. *Vizione. Jul2017, Issue 28, 337-338*. Available at <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=19&sid=e3be00a2-ebe1-4af7-b1e4-6041b8bdfbe%40sessionmgr4008&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=125123582>, accessed January 26, 2019.

Tobreluts, Talis 2014. Euroopa Liidu toetused 2014. Eesti Majanduse Teataja. Tallinn: Teataja Kirjastuse OÜ.

Ukrainski, Kadri; Masso, Jaan; Varblane, Urmas 2009. Eesti ettevõtete innovatsioonikäitumine. *Eesti majanduse aktuaalsed arenguprobleemid keskpikas perspektiivis*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 245-276.

Virkus, Sirje 2010. *Juhtumiuuringud*. Tallinna Ülikool.
<https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/juhtumiuuringud.html> (viimati vaadatud 31.03.2019).

Virkus, Sirje 2016. *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tallinna Ülikool.
https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/kvalitatiivne_sisuanals.html (viimati vaadatud 15.05.2019).

Õigusaktid

Äriseadustik. RT I, 28.02.2019, 10

<https://www.riigiteataja.ee/akt/128022019010?leiaKehtiv>

Andmed

Creditinfo Eesti AS. <https://www.e-krediidiinfo.ee/>

d-Systems OÜ. Portaali www.teatmik.ee

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. <https://www.eas.ee/>

Maksu- ja Tolliamet. <https://www.emta.ee/et>

Riigi Tugiteenuste Keskus. <https://www.rtk.ee/toetused/toetuste-rakendamine/ettevotlus-ja-kulastuskeskkond/ida-virumaa-toostusinvesteeringute>

Registrite ja Infosüsteemide Keskus. E-äriregister. <https://www.rik.ee/et/e-ariregister>

Statistikaamet. <https://www.stat.ee/>

LISAD

Lisa 1. Ettevõtetele pakutavad toetusmeetmed

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt 2019. aastal pakutavad toetusmeetmed.

1. Ettevõtte arendamiseks antavad toetusmeetmed – eesmärk on arenda oma ettevõtet, uuendada strateegiat või ärimudelit.

1.1. Ettevõtte arenguprogramm

Sihtgrupp: vähemalt 3 aastat tegutsenud 8 või enama töötajaga tööstusettevõtte või samadele nõuetele vastav teenindusettevõtte, mis panustab nutika spetsialiseerumise kasvualdkondadesse.

Nutika spetsialiseerumise kasvualad:

- Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) horisontaalselt läbi teiste sektorite
- Tervisetehnoloogiad ja -teenused
- Ressursside väärindamine.

Ettevõtte arenguprogramm toetab ettevõtete pikaajalist läbimõeldud arengut, tegevuste paremat planeerimist, innovatsiooni rakendamist ja eelkõige tootearendust.

- Esmalt läbib iga programmis osalev ettevõtte hetkeolukorra ning arenguvajaduste kaardistuse.
- Seejärel nõustab ettevõtet kogunud diagnostik ja/või mentor, kellega koostöös pannakse kokku ettevõtte pikaajaline arenguplaan, mis hõlmab uute toodete või teenuste arendust.
- Kui toode on valminud, saab abi ka toote intellektuaalomandi kaitseks ning toote müügi ja turundustegevusteks (näiteks messidel ja näitustel osalemine, tootenäidiste valmistamine, turundusmaterjalide valmistamine).

Ettevõtte arenguprogramm koosneb 3 etapist:

- Ettevõtte hetkeolukorra ja arenguvajaduste kaardistamine (kestus 1-2 nädalat)
- Arenguplaani ettevalmistus ja koostamine (kestus kuni 6 kuud)
- Arenguplaani elluviimine (kestus kuni 3 aastat) - Max toetussumma on 500 000 eurot.

Arenguprogrammis osaleval ettevõttel on selge ambitsioon ja potentsiaal kasvada ning tuua turule uusi või oluliselt täiendatud tooteid või teenuseid.

1.2. Valdkondlik diagnostika

Sihtgrupp: ettevõtte, kellel on soov ja võimekus realiseerida ambitsioonikaid kasvu- ja arenguplaane, kellel on olemas ekspordi kogemused ning kes tegeleb oma toote või teenuse arendamisega. Ekspordi erapooletu hinnang koos võimalikele arenguvajadustele ja -võimalustele osutamiseга aitab ettevõttel planeerida oma ressursse sinna, kus neid on kõige rohkem vaja ning keskenduda seeläbi oma ettevõtte kõige olulisemate eesmärkide saavutamisele.

Ettevõtte saab valida diagnostika ühes või mõlemas alltoodud valdkonnas, milleks on:

1. turundus ja müük, 2. tootmine või teenuse osutamine.

Ettevõtte osalustasu on vahemikus 705.- kuni 1305.- eurot, olenevalt sellest kas ettevõtte tellib ühe või kaks diagnostikat.

NB! Diagnostika on mõeldud eelkõige EASi ettevõtte arengu programmides osalevatele ettevõtetele. Diagnostikate arv on piiratud.

1.3. Digidiagnostika

Sihtgrupp: ettevõtja, kelle põhitegevusala on töötlev tööstus või mäetööstus. Toetuse eesmärk on toetada töötleva tööstuse ja mäetööstuse digitaliseerimise ja automatiseerimise diagnostikate koostamist.

Toetatav tegevus on digidiagnostika läbiviimine Eesti äriregistrisse registreeritud ettevõttes. Digidiagnostika peab sisaldama kõiki järgnevaid tegevusi:

- ülevaadet kitsakohtadest ettevõtja strateegilises juhtimises ja ärimudelis, tootmise planeerimise ning inimressursi, kvaliteedisüsteemi ja tootearenduse juhtimises, hankeprotsessis, tarneprotsessis, toote ning pooltoote ja tooraine tagastamise ning järelteeninduse protsessides,
- hinnangut kitsakohtade lahendamise prioriteetsusele,
- hinnangut kitsakohtade digitaliseerimise ja automatiseerimise lahenduste maksumusele,
- hinnangut kitsakohtade väljapakutud lahenduste tasuvusajale ja mõjule ettevõtja majandustulemustele.

Maksimaalne toetuse summa on ettevõtte toetuse taotlemisele eelneva majandusaasta müügitulust. Kui ettevõtte eelmise aasta müügitulu oli:

- 200 000 - 1 miljon , siis toetus on 5 000
- 1 miljon - 5 miljonit, siis toetus on 10 000
- üle 5 miljoni, siis toetus on 15 000.

1.4. Intellektuaalomandi teenused

Sihtgrupp: Ekspordile suunatud Eesti ettevõtted.

EASi intellektuaalomandi strateegiliste teenuste pakett pakub ekspordile suunatud ettevõtetele tuge intellektuaalse omandi ärihuve teenima panemisel. Teisisõnu, aitame ettevõtte intellektuaalomandi muuta reaalse väärtusega kapitaliks ja tulu allikaks.

Ettevõtted peavad andma oma tootele lisaväärtusi, mille eest klient on nõus rohkem maksma. Intellektuaalne omand ja selle tõhus käsitlemine aitavad ettevõttel tootearendusse tehtud investeeringuid kaitsta kopeerijate ja konkurentide eest ning suurendada toodete ja teenuste müügist teenitavat tulu.

Intellektuaalomandi teenused:

- intellektuaalomandi strateegiline nõustamine,
- toote intellektuaalomandi diagnostika,
- ettevõtte intellektuaalomandi strateegia diagnostika.

1.5. Kasvuettevõtja mentorprogramm

Sihtgrupp: 3-5 aastat tegutsenud ettevõtja, kellel on konkreetsed ja ambitsioonikad eesmärgid ning kes kavandab tootearendust ja/või planeerib ekspordi.

Mentorprogrammi ootame osalema eelkõige neid ambitsioonikaid kasvuettevõtte omanikke või juhte, kes kavandavad tootearendust ja/või planeerivad oma toodete/teenustega siseneda uuele turule ning vajavad enda kõrvale kogunud mentorit kasvueesmärkide seadmisel ja saavutamisel. Soovituslikult võiks ettevõtte olla programmiga liitumise hetkel tegutsenud 3–5 aastat ning omada käivet toodete/teenuste müügit.

Mentorid aitavad tegeleda ettevõtte oluliste teemadega, pöörata tähelepanu kitsaskohtadele ning seeläbi toetavad kasvuettevõttel ärieesmärkide saavutamist.

Mentorsuhe on suunatud ettevõtja äri kasvule, tema ärieesmärkide saavutamisele ja ettevõtja isiklikule ettevõtlusalasele arengule.

Mentorprogrammi käigus koostatakse kasvuettevõtte tegevuskava ettevaatavalt järgnevaks kaheks aastaks. Lisaks toimub programmis osalejatele erinevaid seminare ja koolitusi, mis samuti toetavad eelnimetatud tegevuskava koostamist ja täiendavate ambitsioonikate plaanide elluviimist tulevikus.

Osalemistasu on 500 € (+km) ühe mentii kohta kogu programmi jooksul.

1.6. Strateegia praktikum

Sihtgrupp: ettevõtted, kellel on selge ambitsioon ja potentsiaal kasvada ning minna uutele turgudele. Strateegia praktikumi on oodatud eelkõige vähemalt 3 aastat tegutsenud ja 8 töötajaga ekspordikogemusega ambitsioonikad kasvupotentsiaaliga ettevõtted, kes on orienteeritud müügikasvule, kõrgema lisandväärtuse loomisele ning uutele sihtturgudele sisenemisele.

Strateegia praktikum aitab viia sinu ettevõtte arengu uuele kasvuteele. Sinu käsutuses on Eesti tippkoolitaja, personaalne mentor ning praktilised tööriistad, et avastada uusi põnevaid arengusuundi ning kavandada konkreetseid tulevikuplaane.

Strateegia praktikum on tugitööriist, mis aitab osalejatel omandada uusi teadmisi, laiemat nägemist maailmast ning paneb ettevõtjad, juhid, võtmeisikud ja omanikud tegema oskuslikult strateegilisi valikuid ning inspireerib plaanitud ellu viima. Strateegia loomiseks ja elluviimiseks analüüsivad ettevõtted ümbritsevat turgu ja muid trende, kaasajastavad oma strateegiat ja ärimudelit ning kasvatavad sisemist võimekust.

Strateegia praktikumi osalemistasu ettevõtte kohta on 950 eurot (+ km).

1.7. Uue toote turule toomise meistrikläss

Sihtgrupp: vähemalt 3 aastat tegutsenud, ekspordikogemusega ambitsioonikad kasvupotentsiaaliga ettevõtted, kellel võiks olemas olla omatoote prototüüp või idee, mille turule toomise plaaniga meistriklässis raames hakatakse tegelema. Meistrikläss aitab teie ettevõttel vähendada toote turule toomisega kaasnevaid riske ning tõsta oma ettevõtte uute toodete turule toomise võimekust.

Meistriklass on praktiline kiirkursus, mille tulemusena valmib detailne uue toote turule toomise plaan koos eelarve ja tegevuskavaga.

Uue toote turule toomine sobib ettevõttele, kes:

- on soovitatavalt tegutsenud vähemalt 3 aastat,
- omab soovitatavalt omatoote prototüüpi, mille turule toomise tegevuskava programmi jooksul koostama hakatakse,
- on ambitsioonikate eesmärkide ja kasvupotentsiaaliga,
- soovitatavalt omab ekspordikogemust.

Omaosalus 900€, millele lisandub käibemaks.

1.8. Ettevõtjate võrkudega liitumise programm

Sihtgrupp: Tegutsev või alustav ettevõtja, kes on taotluse esitamise hetkeks äriregistris registreeritud ning tegutsevad mäetööstuse, töötleva tööstus (va tubakatoodete tootmine) või elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamise valdkonnas.

Toetuse andmise eesmärgiks on leevendada ettevõtjale võrguga (elektri-, vee- ja kanalisatsiooni-, gaasi-, kaugkütte-, kaugjahutus või sidevõrk) liitumise kitsaskohti ning seeläbi kasvatada ettevõtja lisandväärtust ja luua uusi töökohti.

Programmist toetatakse võrguga liitumist, olemasoleva võrgu läbilaskevõime suurendamist või elektriühenduse parandamiseks seadmete soetamist, kui see on vajalik ettevõtlustegevuseks.

Toetuse maksimaalne suurus projekti kohta on 100 000 eurot ja minimaalne suurus 5000 eurot. Toetuse osakaal projekti maksumusest on maksimaalselt 60% ja omafinantseering vähemalt 40%.

1.9. Horisont 2020

Sihtgrupp: tehnoloogiaettevõtted, tootmisettevõtted ning teadus- ja arendusettevõtted.

Kui ettevõttel on hea idee luua uus toode või teenus, mida eeldatavasti ootab suur edu rahvusvahelisel turul, siis on võimalik saada finantseerimist Euroopa Liidu

raamprogrammist Horisont 2020. Ettevõtetele on eraldi programm nimega VKE-de instrument (SME instrument) aga koos teaduasutustega võivad ettevõtted saada rahastust ka peaaegu kogu ülejäänud programmi ulatuses.

Taotlusi võetakse vastu kahte erinevasse faasi:

- faas I puhul on toetussummaks 50 000 eurot, mis on mõeldud idee rakendamise kontrollimiseks,
- faas II puhul on orienteeruv toetussumma 0,5-3 miljonit eurot.
- Rahastusmäär on 70%, milleks on võimalik taotleda ettemaksu.
- Taotleda võib nii üksiku ettevõtte või teha seda koos partneritega.
- Edu saavutavad tootearendused, mis viivad kolme aastaga turule.
- Mõlema faasi taotlusvoore on igal aastal neli.

2. Tootearenduse ja disaini suunal toetusmeetmed – arenda ja disaini uusi tooteid.

2.1. Tootearenduse toetus

Sihtgrupp: Väikese ja keskmise suurusega töötleva tööstuse ettevõtjad. Toetuse eesmärk on aidata tööstusettevõtjal arendada ekspordipotentsiaaliga tooteid.

Tootearenduse toetuse abil soovime julgustada tööstusettevõtjaid investeerima rohkem arendustegevusse, mille tulemusena suureneb ettevõtja lisandväärtus ja müügikäive uutest toodetest.

Taotleja peab vastama järgmistele tingimustele:

- ettevõtte on Eesti äriregistrisse kantud väikese või keskmise suurusega äriühing,
- ettevõtte põhitegevus kuulub töötleva tööstuse valdkonda,
- ettevõtte kahe viimase majandusaasta keskmine müügitulu on vähemalt 200 000 eurot.

Toetuse abil saab osaliselt kompenseerida tootearenduse läbiviimisega seotud kulusid:

- töötasu ja sellega seotud seadusest tulenevad maksud ja maksed,
- vahendite ja seadmete kulud vastavalt nende kasutusajale projektis,
- tootearenduseks vajalike uuringute ja teenuste sisse ostmine,
- tootearenduseks vajalike materjalide ja tarvikute soetamine.

Maksimaalne toetus 200 000 EUR. Toetuse osakaal projekti maksumusest on maksimaalselt 70%. Omafinantseering vähemalt 30%.

2.2. Disaini meistrikläss

Sihtgrupp: vähemalt 3 aastat tegutsenud eksportivad ettevõtted, kellel on soov arendada ja turule tuua uusi tooteid või teenuseid ning kellel on selleks ambitsiooni, ideid ja ressursse.

Disaini meistrikläss ei ole mitte ainult tootearenduse programm, vaid see on inimeste arendamise programm, mis võimaldab ettevõttesse tekitada kompetentsi turu ja tarbija mõistmiseks, ressursside juhtimiseks ning toodete iseseisvaks arendamiseks tulevikus. Pakume programmiga võimaluse nii teooria kui ka praktika tervele meeskonnale selgeks teha.

Disaini meistrikläss koosneb hetkeolukorra auditist (disainiaudit), 5 koolituspäevast (teooria ja praktika) ning tootearendusprojekti elluviimisest koostöös disainijuhiga s.t personaalne mentortugi.

Disaini meistriklässis osalev ettevõtte:

- on soovitatavalt tegutsenud vähemalt 3 aastat,
- on ambitsioonikate eesmärkide ja kasvupotentsiaaliga,
- omab oma toodet/teenust,
- omab ekspordikogemust,
- omab toote/teenuse ideed, mida programmi käigus arendada ja prototüüpida.

Disaini meistrikläss ei sobi ettevõttele:

- kes on allhankija ja kellel puudub tahe arendada välja oma toode või teenus,
- kes soovib tegeleda veebilehe disainiga või tootmisprotsessi optimeerimisega.

Ettevõtte omaosalus Disaini meistriklässis on 2000€ (+km).

2.3. Innovatsiooniosak

Sihtgrupp: väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKE), kes ei ole varem innovatsiooniosaku toetust saanud.

Innovatsiooniosaku abil saab VKE koostöös teadusasutuste, katselaborite või intellektuaalomandi ekspertidega töötada välja innovaatilisi lahendusi arengutakistustele, katsetada uusi materjale, koguda teadmisi tehnoloogise teostatavuse kohta, viia läbi uuringuid intellektuaalomandi andmebaasides jpm.

Mida rohkem tekib sidemeid ettevõtjate ning ülikoolide ja katselaborite, samuti insenertehnilisi teenuseid pakkuvate ettevõtjate vahel, seda enam suudavad teenuseosutajad pakkuda kliendikeskseid lahendusi. Projekti lõpptulemus peab panustama uue toote, teenuse või tehnoloogia valmimisse.

Toetatakse teenuste ostmist järgmistes valdkondades:

- toote- ja teenusearenduse alane nõustamine,
- tootmise- ja tehnoloogiaalane nõustamine,
- tootekatsetuste ja tööstuslike eksperimentide korraldamine,
- teostatavus- ja tasuvusuuringute korraldamine,
- patendi-, kasuliku mudeli või tööstusdisainilahenduse alane õiguskaitse nõustamine, uuringud ja registreerimine,
- metroloogia, standardiseerimise ja sertifitseerimise alane nõustamine,
- tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamine ning nende juurutamine.

Maksimaalne toetus 4000 EUR. Toetuse osakaal projekti maksumusest on maksimaalselt 80%. Omafinantseering vähemalt 20%.

2.4. Arendusosak

Sihtgrupp: väikese- ja keskmise suurusega ettevõtted, kelle arendusidee vajab teostamiseks kõrgetasemelist oskusteavet oma ala parimatelt spetsialistidelt.

Arendusosak on oma olemuselt eeluuringuid toetav meede. Arendusosaku tulem peab võimaldama ettevõtjal koos pädevate teenusepakkujatega saada igakülgne teadmine, kas arendusideel on potentsiaali jätkata arendusprotsessi järgmistes faasides.

Innovatsioonialaste teenuste sisse ostmine on meetme tingimuste kohaselt lubatud järgmistes valdkondades:

- toote- ja teenusearenduse alane nõustamine,
- tootmise- ja tehnoloogiaalane nõustamine,
- tootekatsetuste ja tööstuslike eksperimentide korraldamine,

- teostatavus- ja tasuvusuuringute läbiviimine,
- patendi-, kasuliku mudeli või tööstusdisainilahenduse alane õiguskaitsese nõustamine, uuringud ja registreerimine,
- metroloogia, standardiseerimise ja sertifitseerimise alane nõustamine,
- tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamine ning nende juurutamine,
- töölepingu alusel palgatud arendustöötaja personalikulu.

Maksimaalne toetus 20 000 EUR. Toetuse osakaal projekti maksumusest on maksimaalselt 70%. Omafinantseering vähemalt 30%.

2.5. Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT*

Sihtgrupp: eraettevõtted. Eesti-Norra koostööprogrammi „*Green ICT*“ eesmärk on toetada Eesti ettevõtjate jätkusuutlikku arengut ning suurendada Eesti ja Norra innovatsioonialast koostööd ja ettevõtete lisandväärtust.

Programmis toetatakse IT-komponendiga uute toodete ja teenuste arendamist ning tööstusettevõtjate tootmisprotsesside digitaliseerimist. Toetust saavad taotleda Eestis registreeritud eraettevõtted, eelistatud on Eesti ja Norra ettevõtjate ühisprojektid.

Ootame osalema ettevõtjaid, kes soovivad arendada kõrge lisandväärtusega tooteid ja teenuseid - uuenduslike toodete, teenuste ja protsesside arendamine tööstuses ja IKT valdkonnas.

Toetust on võimalik taotleda väiketoetus- ja põhitoetuskeemis. Toetuse taotlemine on vooruline.

Sia punkti alla kuuluvad veel: uue toote turule toomise meistriklasse, ettevõtte arenguprogramm, intellektuaalomandi teenused.

3. Tööstuse digitaliseerimise suunal toetusmeetmed – muuda oma ettevõtte ja tooted targemaks läbi digitaliseerimise

3.1. Digilahendused tööstusele seminarid

Sihtgrupp: Eestis tegutsevad tööstussektori ettevõtted. Digilahendused tööstusele seminarid on suunatud tööstusettevõttele, kes tunnevad huvi oma tootmise efektiivsemaks muutmise vastu digitaalsete lahenduste abil.

Üritusel esitlevad oma digitaalseid valmislahendusi ning jagavad teadmisi ja kogemusi seoses tööstuste digitaliseerimisega erinevad pakkujad. Ettekannete järel on ettevõtetel võimalik lahenduste pakkujatega luua kontakte potentsiaalseks koostööks.

Seminaride sari hõlmab tööstuse digitaliseerimise võimalusi üle väärtusahela.

Seminaridel osalemine on tasuta.

Sia punkti alla kuuluvad veel: digidiagnostika, ettevõtte arenguprogramm, Eesti-Norra koostööprogramm *Green ICT*.

Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt 2019. aastal pakutavad toetusmeetmed

4. Ida-Virumaa tööstusinvesteeringute toetamine

Sihtgrupp: töötleva tööstuse ettevõtjad. Toetuse andmise eesmärk on uute investeeringute kaasabil tõsta Ida-Virumaa majandusaktiivsust. Toetusega soovitakse kaasa aidata piirkonda uute ja töötleva tööstuse sektori keskmisest kõrgema palgaga töökohtade loomisele.

Tulemused: töötleva tööstuse sektori keskmisest kõrgema palgaga töökohtade arvu kasv, investeeringute kasv Ida-Virumaa töötlevasse tööstusesse, tööstusettevõtete lisandväärtuse ja ekspordivõimekuse kasv.

Toetatakse tööstusettevõtete investeeringuid põhivarasse. Toetuse minimaalne suurus on 150 000 eurot ja maksimaalne suurus on 990 000 eurot.

Toetust antakse kuni 30 000 eurot ühe töötleva tööstuse sektori keskmist palgataset ületava töökohta (täistöökohta ekvivalent) loomise eest Ida-Viru maakonnas hiljemalt üks aasta pärast projekti lõppu.

Lisa 2. Uuringu kogumisse kuuluvad ettevõtted

Nr	Ettevõtte nimetus	Ettevõtte tegevuse? asukoht	Ettevõtte vanus	Tegevusvaldkond, EMTAK kood	Osa- või aktsiaka pital, eurodes	2017. majandus aasta aruanne – jah/ei	Töötajate arv 2017. aastal	Müügitulu 2015, 2016, 2017, eurodes
1.	Fortem Grupp AS	Jõhvi vald, Jõhvi küla	21	Köögimööbli tootmine - 31021	80 064	jah	20	1 912 285 2 036 059 1 476 006
2.	NorthPro OÜ	Kohtla-Järve, Ritsika vtk.	3	Muude metallkonstruktsioonide ja nende osade tootmine - 25119	2500	jah	10	X 105 623 195 353
3.	VR-Koda OÜ	Alutaguse vald, Kurtna küla	21	Sportitarvete tootmine - 32301	2576	jah	53	639 361 703 914 713 900
4.	Liisbet Invest OÜ	Jõhvi vald, Linna küla	13	Betoonist muude ehitustoodete tootmine - 23619	2556	jah	41	1 548 787 2 075 979 3 262 640
5.	Maadlex OÜ	Jõhvi vald, Tammsaare tn	22	Maitseainete ja -kastmete tootmine - 10841	2555	jah	20	1 465 989 1 413 710 1 496 338
6.	Polven Foods OÜ	Kohtla-Järve, Ahtme l/o	10	Maitseainete ja -kastmete tootmine - 10841	2 690	jah	40	4 075 135 4 709 807 4 941 321
7.	Svarmil AS	Lüganuse vald, Kiviõli	22	Töörõivaste tootmine - 14121	25 781	jah	246	6 271 784 6 849 292 6 959 848
8.	Miss-L OÜ	Kohtla-Järve, Ahtme l/o	16	Alusrõivaste tootmine - 14141	5 112	jah	59	735 960 801 435 852 206
								392 635

9.	Kwintex OÜ	Jõhvi vald, Jõhvi, Tartu mnt	13	Töörõivaste tootmine - 14121	2 556	jah	38	417 005 465 506
10.	Balti Uniform AS	Kohtla-Järve, Ahtme l/o	17	Töörõivaste tootmine - 14121	26 598	jah	51	438 532 474 514 481 287
11.	Geos Nordic OÜ	Toila vald, Järve küla	3	Betoonist muude ehitustoodete tootmine - 23619	575 000	jah	22	68 549 409 296 633 203
12.	Inest Market AS	Toila vald, Saka küla	21	Kontori- ja kauplusemööbli tootmine - 31011	25 884	jah	42	2 743 119 2 586 324 2 530 298
13.	Sigwar OÜ	Lüganuse vald, Varja küla	22	Liha- ja linnulihatoodete tootmine - 10131	69 471	jah	56	2 357 002 2 186 614 2 226 901
14.	Stako Diler OÜ	Jõhvi vald, Jõhvi linn	22	Muude metallkonstruktsioonide ja nende osade tootmine - 25119	24 926	jah	77	5 630 538 5 454 501 7 507 249
15.	Kodumaa OÜ	Sillamäe, Ranna tn	21	Muude pealisrõivaste tootmine - 14131	4 346	jah	14	143 174 177 903 214 386
16.	Nirgi Servis OÜ	Kohtla-Järve, Järve l/o	18	Muude mujal liigitamata rõivaste ja rõivalisandite tootmine - 14199	2 556	jah	72	831 083 875 008 919 615
17.	Lorinda OÜ	Kohtla-Järve, Järve l/o	18	Töörõivaste tootmine - 14121	2 556	jah	44	479 397 463 500 480 531
18.	Teamwood OÜ	Lüganuse vald, Sonda alevik	14	Saematerjali tootmine - 16101	12 700	jah	53	5 569 072 5 177 599 7 384 185
19.	Portlif Grupp OÜ	Kohtla-Järve, Järve l/o	16	Puhastatud naftatoodete tootmine - 19201	15 338	jah	16	1 142 849 950 490 2 037 525
								2 908 305

20.	TiszaTextil Eesti OÜ	Kohtla-Järve, Järve l/o	8	Tehnilise ja tööstusliku otstarbega tekstiilide tootmine - 13961	2 556	jah	36	2 466 119 2 808 086
21.	Audes LLC OÜ	Jõhvi vald, Jõhvi	22	Tarbeelektronika tootmine - 26401	8000	jah	61	1 936 122 2 100 224 2 300 845
22.	Orti-Pagar OÜ	Jõhvi vald, Jõhvi	18	Leiva- ja saiatootmine; säilitusaineteta pagaritoodete tootmine - 10711	55 000	jah	10	777 796 720 501 634 874

Autori koostatud.

Lisa 3. Intervjuu küsimused ettevõtte juhile

**Lõputöö teema: ETTEVÕTETE INNOVAATILISUS JA TOETUSVAJADUSED
IDA-VIRUMAA TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE NÄITEL.**

Intervjuu küsimused uuringus osalevale ettevõtte juhile.

Вопросы интервью для опрашиваемого владельца предприятия.

1. Millal viimati soetas Teie ettevõtte seadmeid ja mille jaoks?

Когда в последний раз Ваше предприятие покупало оборудование и для чего?

.....
.....

2. Millal on kavas Teie ettevõttel soetada täiendavalt uusi seadmeid ja mille jaoks?

Когда Ваше предприятие планирует приобрести дополнительное
оборудование и для чего?

.....
.....

3. Millal viimati soetas Teie ettevõtte uut tehnoloogiat ja mille jaoks?

Когда в последний раз Ваше предприятие приобретало новые технологии и
для чего?

.....
.....

4. Millal Teie ettevõtte tõi turule uue toote või teenuse ja mis see oli?

Когда Ваше предприятие представило рынку новый продукт или услугу и что
это было?

.....
.....

5. Millal Teie ettevõtte toob turule järgmise uue toote või teenuse? Mis see võiks olla?

Когда Ваше предприятие представит рынку новый продукт или услугу?

Что это может быть?

.....
.....
6. Ettevõtte poolt taotletud toetused viimase 7 aasta jooksul (periood 2012-2018)?

Jah..../ Ei

Предприятие запрашивало поддержку за последние 7 лет (период 2012-2018)?

Да...../ Нет

7. Ettevõtte poolt saadud toetused viimase 7 aasta jooksul (periood 2012-2018)?

Jah/ Ei

Предприятие получило поддержку за последние 7 лет (период 2012-2018)?

Да..../ Нет....

Palun täpsustage millal, mille jaoks ja kust kohast toetust saadi?

Пожалуйста, уточните, когда, для чего и откуда была получена поддержка?

.....
.....

8. Mille jaoks Teie ettevõtte praegu toetust vajaks?

Для чего, на данный момент, предприятию нужна поддержка?

.....
.....

9. Milline praegustest toetustest oleks Teie ettevõttele sobilik taotlemiseks ja mille jaoks?

Какая из текущих поддержек подходит для получения Вашим предприятием и для чего?

.....
.....

10. Milline toetus praegusest valikust on puudu ja miks?

Какая поддержка из выбранных отсутствует и почему?

.....
.....

11. Ettevõtte poolt viimase 7 aasta jooksul võetud laenud? Jah/ Ei

Предприятием были взяты кредиты за последние 7 лет? Да...../ Нет

Palun täpsustage mille jaoks laenu taotleti?

Пожалуйста, уточните, для чего был взят кредит?

.....
.....

12. Millises keeles toimub ettevõttes igapäevajuhtimine?

Eesti/ Vene / Inglise

На каком языке, ведется ежедневное управление на предприятии?

Эстонском...../ Русском..... / Английском.....

13. Ettevõtte immateriaalne põhivara (litsentsid, patendid, kaubamärgid)

Jah/ Ei.....

Предприятие имеет основное нематериальное имущество (лицензии, патенты, товарные знаки)? Да...../ Нет

Palun nimetage millist immateriaalset põhivara ettevõtte omab?

Пожалуйста, назовите, какое нематериальное основное имущество принадлежит предприятию?

.....
.....

14. ISO standardid? Jah/ Ei

ISO стандарты? Да.....Нет

Palun nimetage milliseid standardeid ettevõttes kasutatakse?

Пожалуйста, назовите, какие стандарты используются на предприятии?

.....
.....

15. Keskkonnamisriskide analüüsi olemasolu – Jah/ Ei

Наличие анализа экологических рисков – Да...../ Нет

16. Ettevõtte liikmelisus organisatsioonides või liitudes – Jah...../ Ei

Предприятие принадлежит организациям или союзам – Да...../ Нет

Palun nimetage organisatsioonid, liidud?

Пожалуйста, назовите организации, союзы?

.....
.....

Tänan Teid vastuste eest!

Благодарю Вас за ответы!

Lisa 4. Eelteavituskiri uuringus osalevale ettevõtjale

Tere!

Olen Kersti Liiva Tartu Ülikooli Narva Kolledži üliõpilane ja SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus ettevõtluskonsultant. Hetkel omandan rakenduskõrgharidust erialal - Ettevõtlus ja projektijuhtimine. Õpingud on lõpusirgel ja praegu olen koostamas lõputööd teemal "ETTEVÕTETE INNOVAATILISUS JA TOETUSVAJADUSED IDA-VIRUMAA TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE NÄITEL".

Lõputöö eesmärk on selgitada välja Ida-Virumaal tegutsevate töötleva tööstuse sektori ettevõtete seas info, et mis takistab ettevõtetel olla innovaatiline ja millised on nende tegelikud toetusvajadused.

Rakenduskõrgharidusõppe lõputöö koosneb kahest osast, millest üks on rakenduslik osa ehk uuring. Ja nagu minu lõputöö pealkirigi ütleb, siis soovin läbi viia Ida-Virumaa töötleva tööstuse sektoris tegutsevate ettevõtete seas uuringu.

Uuring koosneb kahest osast: 1. andmed ettevõtte kohta, mis on leitavad avalikest allikatest ja 2. intervjuust. Intervjuu teostamiseks on vajalik intervjueerida ettevõtjat – juhatuse liige, omanik või ettevõtte juht. Intervjuus esitatakse kokku 16 küsimust ning sellel teel saadud vastused on konfidentsiaalsed ja ei kuulu lõputöös ettevõtte nime alt avalikustamisele.

Edastan Teile kirja, sest Teie ettevõtte on osutunud valituks uuringu läbiviimisel. Praegune kiri on eelinfoks ja teavitus selle kohta, et ma võtan peatselt ettevõtte esindajaga ühendust, et kokku leppida kohtumine intervjuu teostamiseks.

Kui Teil tekib/tekkis küsimusi, siis palun võtke minuga ühendust. Kontaktinfo allpool.

Lugupidamisega

Kersti Liiva

TÜ Narva Kolledži tudeng

Tel +372 5158929

E-post: kersti.liiva@gmail.com

Lisa 5. Ettevõtjate vastused intervjuu küsimustele

Nr	Intervjuu küsimus	Toidutootja	Toidutootja	Metallkonstruktsioonide tootja	Metallkonstruktsioonide tootja	Betoonist elementide tootja	Betoonist elementide tootja	Rõivaste tootja	Sportitarvete tootja
1.	Seadmete soetused	2018. aastal	2016. aastal	2019. aastal	2019. aastal	2018. aastal	2018. aastal	2019. aastal	2019. aastal
2.	Täiendavalt uute seadmete soetused	2020. aastal	Vajadus on olemas, praegu ei tea millal	2020. aastal	2019. aastal	2019. aastal	-	2019. aastal	2019. aastal
3.	Uue tehnoloogia soetus	-	2016. aastal	2019. aastal	Ettevõtte arendab ise, pidev protsess	2018. aastal; palju arendavad ise	-	2018. aastal	Ettevõttes ise arendatakse ja uuendatakse, pidev protsess
4.	Tõi turule uue toote/teenuse	2019. aastal	2019. aastal	Omatooted puuduvad, töötab vastavalt tellimustele	Omatooted puuduvad, töötab vastavalt tellimustele	Omatooted puuduvad, töötab vastavalt tellimustele	Omatooted puuduvad, töötab vastavalt tellimustele	Omatooted puuduvad, allhanked, valmistab tooteid koostöös tellijaga	Omatooted puuduvad, töötab vastavalt tellimustele
5.	Tuleb turule järgmine uus toode/teenus	2020. aastal	2019. aastal	-	-	Prognoos 2019. aastal	-	-	-

6.	Taotletud toetused 2012-2018	+	+	+	+	+	+	+	+
7.	Saadud toetused 2012-2018	PRIA (Leader toetus – koolitused, seminarid, turuarendus), KIK (Kommunikatsioonid)	PRIA (Leader toetus); Töötukassa (Tööhõiveprogramm); EAS (Innovatsiooniosak, Väikeettevõtte Arengprogramm)	EAS (Starditoetus), Töötukassa (Tööhõiveprogramm)	EAS (Võrkudega liitumine, Ekspordiplani elluviimine, Innovatsiooniosak, Eksporditoetus, Tootmiskorralduse diagnostika); Töötukassa (Tööhõiveprogramm)	PRIA (Leader toetus); EAS (Süsteemne eksport Euroopas, Väikeettevõtja arenguprogramm); Töötukassa (Tööhõiveprogramm)	EAS (Innovatsiooniosak); EAS (Arendusosak); Töötukassa (Tööhõiveprogramm)	Töötukassa (Tööhõiveprogramm); EAS (Tootmiskorralduse diagnostika)	Töötukassa (Tööhõiveprogramm)
8.	Mille jaoks praegu toetust vajaks	Ehitus; seadmed; tehnoloogia; ettevõtete külastamised; töötajate värbamine	Seadmed;	Seadmed; laiendamiseks	Infrastruktuuri jaoks; renoveerimine; ehituseks	Infrastruktuuri jaoks	Messitoetus; Tootearenduse toetust	Renoveerimiseks; toetust spetsialistide väljaõppeks	Ehituseks, renoveerimiseks
9.	Praegu sobilik toetus ja mille jaoks	I-Virumaa tööstusinvesteeringud; Võrkudega liitumise programm;	Uue tooteturule toomise toetus; toetus nt 20% omafinantsiga	Horisont 2020;	I-Virumaa tööstusinvesteeringud; Ettevõtte arenguprogramm	Pole midagi sobilikku	Messitoetus; Tootearenduse toetus	Disaini meistriklasse	I-Virumaa tööstusinvesteeringud

		Digidiagnostika							
10.	Milline toetus on puudu	Kõik on olemas	Seadmete soetamiseks	Seadmete soetamiseks	Ehituseks; infrastruktuuri jaoks;	Infrastruktuuri jaoks	Ei oska öelda	Uue töötaja väljaõpetamise toetus	Ei oska öelda
11.	Võetud laenud	+	+	-	+	+	+	+	+
12.	Mis keeles on igapäevajuhtimine	Eesti, vene, inglise	Vene	Vene	Vene	Eesti, vene	Vene	Eesti, vene, inglise	Eesti, vene
13.	Immateriaalne põhivara (litsentsid, patendid, kaubamärgid)	+	-	-	-	-	-	+	-
14.	ISO standardid	+	-	+	+	ISO puudub, omatakse tootmisohjet toodete kvaliteedi tagamiseks	+	+	-
15.	Keskkonnariskide analüüs	+	+	-	+	+	-	+	+
16.	Liige organisatsioonis või liidus	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda; Eesti Toiduliit	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	-	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda;	EVEA; plaanis astuda Eesti Betooniühingu liikmeks	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	Eesti Tööandjate Keskkliit; Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit; Eesti Maksumaksjate Liit	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda

Autori koostatud.